

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 8ης Μαΐου 2018*

«Προδικαστική παραπομπή – Συνοριακοί έλεγχοι, άσυλο και μετανάστευση – Άρθρο 20 ΣΛΕΕ – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρα 7 και 24 – Οδηγία 2008/115/ΕΚ – Άρθρα 5 και 11 – Υπήκοος τρίτης χώρας για τον οποίο έχει εκδοθεί απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στην εθνική επικράτεια – Αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης με πολίτη της Ένωσης ο οποίος ουδέποτε άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας – Άρνηση εξετάσεως της αιτήσεως»

Στην υπόθεση C-82/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (Συμβούλιο επιλύσεως ενδίκων διαφορών σε θέματα ασύλου και μεταναστεύσεως, Βέλγιο) με απόφαση της 8ης Φεβρουαρίου 2016, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Φεβρουαρίου 2016, στο πλαίσιο της δίκης

K.A.,

M.Z.,

M.J.,

N.N.N.,

O.I.O.,

R.I.,

B.A.

κατά

Belgische Staat,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, Πρόεδρο, A. Tizzano, Αντιπρόεδρο, R. Silva de Lapuerta, M. Plešič και C. Vajda, προέδρους τμήματος, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, C. Toader, M. Safjan, E. Jarašiūnas, S. Rodin, F. Biltgen και K. Λυκούργο (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: C. Strömholm, διοικητική υπάλληλος,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 28ης Φεβρουαρίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι Κ.Α., Μ.Ζ. και Β.Α., εκπροσωπούμενοι από τον J. De Lien, advocaat,
- ο Μ.Ι., εκπροσωπούμενος από τον W. Goossens, advocaat,
- ο Ν.Ν.Ν., εκπροσωπούμενος από τον B. Brijs, advocaat,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Pochet και M. Jacobs, επικουρούμενες από τους C. Decordier, D. Matray και T. Bricout, advocaten,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Τ. Παπαδοπούλου,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις E. Montaguti και C. Cattabriga, καθώς και από τον P.J.O. Van Nuffel,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 26ης Οκτωβρίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, των άρθρων 7 και 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) και των άρθρων 5 και 11 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ 2008, L 348, σ. 98).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο επτά ενδίκων διαφορών μεταξύ των Κ.Α., Μ.Ζ., Μ.Ι., Ν.Ν.Ν., Ο.Ι.Ο., Ρ.Ι. και Β.Α. και του gemachtigde van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie, Maatschappelijke Integratie en Armoedebestrijding (ενεργούντος κατ' εξουσιοδότηση του Υφυπουργού Ασύλου και Μετανάστευσης, Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, στο εξής: αρμόδια εθνική αρχή) με αντικείμενο αποφάσεις του δευτέρου να μην εξετάσει τις αντίστοιχες αιτήσεις τους χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης και, ανάλογα με την περίπτωση, να τους διατάξει να εγκαταλείψουν την επικράτεια ή να συμμορφωθούν με διαταγή να εγκαταλείψουν την επικράτεια.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2 και 6 της οδηγίας 2008/115 έχουν ως εξής:
  - «(2) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών της 4ης και 5ης Νοεμβρίου 2004 ζήτησε την καθιέρωση μιας αποτελεσματικής πολιτικής απομάκρυνσης και επαναπατρισμού, με βάση κοινούς κανόνες, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να επιστρέφουν με ανθρώπινους όρους και με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους.

[...]

(6) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν ώστε η παύση της παράνομης παραμονής υπηκόων τρίτων χωρών να διενεργείται με δίκαιη και διαφανή διαδικασία. Σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ, οι αποφάσεις δυνάμει της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να λαμβάνονται κατά περίπτωση και να βασίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια που να συνεπάγονται ότι η εκτίμηση θα πρέπει να υπερβαίνει το απλό γεγονός της παράνομης διαμονής. Όταν χρησιμοποιούν τυποποιημένα έντυπα για τις αποφάσεις περί επιστροφής, κυρίως αποφάσεις επιστροφής και, αν εκδοθούν, αποφάσεις απαγόρευσης εισόδου και αποφάσεις απομάκρυνσης, τα κράτη μέλη θα πρέπει να τηρούν αυτή την αρχή και να συμμορφώνονται πλήρως με όλες τις εφαρμοστέες διατάξεις της παρούσας οδηγίας.»

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, σύμφωνα με τα θεμελιώδη δικαιώματα, ως γενικές αρχές του [δικαίου της Ένωσης] και του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων προστασίας των προσφύγων και των υποχρεώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.»

5 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους παρανόμως διαμένοντες στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόους τρίτης χώρας.»

6 Το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[...]

2) “παράνομη παραμονή”: παρουσία στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόου τρίτης χώρας που δεν πληροί, ή δεν πληροί πλέον, τις προϋποθέσεις εισόδου, όπως ορίζονται στο άρθρο 5 του [κανονισμού (ΕΚ) 562/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, για τη θέσπιση του κοινοτικού κώδικα σχετικά με το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα σύνορα (κώδικας συνόρων του Σένγκεν) (ΕΕ 2006, L 105, σ. 1)] ή τις λοιπές προϋποθέσεις εισόδου, παραμονής ή διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος,

3) “επιστροφή”: διαδικασία επανόδου υπηκόου τρίτης χώρας —είτε με οικειοθελή συμμόρφωσή του προς την υποχρέωση επιστροφής είτε αναγκαστικά:

- στη χώρα καταγωγής του/της, ή
- σε χώρα διέλευσης σύμφωνα με κοινοτικές ή διμερείς συμφωνίες επανεισδοχής ή άλλες ρυθμίσεις, ή
- σε άλλη τρίτη χώρα, στην οποία ο εν λόγω υπήκοος τρίτης χώρας αποφασίζει εθελοντικά να επιστρέψει και στην οποία γίνεται δεκτός/-ή.

4) “απόφαση επιστροφής”: διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία κηρύσσεται ή αναφέρεται ως παράνομη η παραμονή υπηκόου τρίτης χώρας και του επιβάλλεται ή αναφέρεται υποχρέωση επιστροφής·

- 5) “απομάκρυνση”: εκτέλεση της υποχρέωσης επιστροφής, και συγκεκριμένα φυσική μεταφορά εκτός του κράτους μέλους,
- 6) “απαγόρευση εισόδου”: διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία απαγορεύεται η είσοδος και η παραμονή στο έδαφος των κρατών μελών για ορισμένο χρονικό διάστημα, συνοδευόμενη από απόφαση επιστροφής:

[...]».

- 7 Το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 προβλέπει τα εξής:

«Κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη λαμβάνουν δεόντως υπόψη:

- α) τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού,
- β) την οικογενειακή ζωή,
- γ) την κατάσταση της υγείας του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας,
- και τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης.»

- 8 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη εκδίδουν απόφαση επιστροφής για υπηκόους τρίτης χώρας που διαμένουν παράνομα στο έδαφός τους, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 2 έως 5.

[...]»

- 9 Το άρθρο 7, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Εάν υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, ή εάν αίτηση για νόμιμη παραμονή έχει απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη ή δολία, ή εάν το συγκεκριμένο πρόσωπο αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια, τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια, τα κράτη μέλη μπορούν να μη χορηγούν χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης ή μπορούν να χορηγούν χρονικό διάστημα κάτω των επτά ημερών.»

- 10 Το άρθρο 11 της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Οι αποφάσεις επιστροφής συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου:

- α) εφόσον δεν έχει χορηγηθεί χρονικό διάστημα οικειοθελούς αναχώρησης, ή
- β) εφόσον δεν έχει εκπληρωθεί η υποχρέωση επιστροφής.

Σε άλλες περιπτώσεις, οι αποφάσεις επιστροφής μπορούν να συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου.

2. Η διάρκεια της απαγόρευσης εισόδου καθορίζεται λαμβανομένων δεόντως υπόψη όλων των σχετικών περιστάσεων κάθε μεμονωμένης περίπτωσης και, κανονικά, δεν υπερβαίνει τα πέντε χρόνια. Είναι δυνατόν, ωστόσο, να υπερβαίνει την πενταετία, αν ο υπήκοος της τρίτης χώρας αντιπροσωπεύει σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη, τη δημόσια ασφάλεια ή την εθνική ασφάλεια.

3. Τα κράτη μέλη εξετάζουν την ανάκληση ή την αναστολή απαγόρευσης εισόδου, όταν υπήκοος τρίτης χώρας για τον οποίο έχει εκδοθεί η απαγόρευση αυτή σύμφωνα με την παράγραφο 1, δεύτερο εδάφιο, μπορεί να αποδείξει ότι έχει αναχωρήσει από το έδαφος κράτους μέλους συμμορφούμενος πλήρως με απόφαση επιστροφής.

Τα θύματα παράνομης διακίνησης ανθρώπων στα οποία έχει χορηγηθεί άδεια παραμονής σύμφωνα με την απόφαση 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές, δεν υπόκεινται σε απαγόρευση εισόδου με την επιφύλαξη της παραγράφου 1, πρώτο εδάφιο, στοιχείο β', και υπό τον όρο ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας δεν αποτελεί απειλή για τη δημόσια τάξη, τη δημόσια ασφάλεια ή την εθνική ασφάλεια.

Τα κράτη μέλη μπορούν να μην εκδίδουν, να ανακαλούν ή να αναστέλλουν απαγόρευση εισόδου σε μεμονωμένες περιπτώσεις για ανθρωπιστικούς λόγους.

Τα κράτη μέλη μπορούν να ανακαλούν ή να αναστέλλουν απαγόρευση εισόδου σε μεμονωμένες περιπτώσεις ή σε ορισμένες κατηγορίες περιπτώσεων για άλλους λόγους.

[...]

Το βελγικό δίκαιο

- 11 Το άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980, σχετικά με την είσοδο των αλλοδαπών στην εθνική επικράτεια, τη διαμονή, την εγκατάσταση και την απομάκρυνσή τους (*Moniteur belge* της 31ης Δεκεμβρίου 1980, σ. 14584), ως είχε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών των υποθέσεων της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος της 15ης Δεκεμβρίου 1980), ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη ευνοϊκότερων διατάξεων που περιέχονται σε διεθνή σύμβαση, ο υπουργός ή ο ενεργών κατ' εξουσιοδότησή του δύναται να διατάξει τον αλλοδαπό, ο οποίος ούτε έχει άδεια διαμονής ούτε γίνεται δεκτός προς διαμονή πλέον των τριών μηνών ή προς εγκατάσταση στο Βασίλειο, να εγκαταλείψει την εθνική επικράτεια εντός ορισμένης προθεσμίας ή οφείλει, στις κατά τα σημεία 1°, 2°, 5°, 11° ή 12° περιπτώσεις, να εκδώσει διαταγή εγκαταλείψεως της ημεδαπής εντός ορισμένης προθεσμίας:

[...]

12° εάν στον αλλοδαπό έχει επιβληθεί απαγόρευση εισόδου η οποία δεν έχει ανασταλεί ούτε αρθεί.

[...]

- 12 Το άρθρο 40bis, παράγραφος 2, του νόμου αυτού προβλέπει τα εξής:

«Ως μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης θεωρούνται τα ακόλουθα πρόσωπα:

1° ο σύζυγος ή ο αλλοδαπός με τον οποίο [ο πολίτης της Ένωσης] έχει συνάψει σχέση καταχωρισμένης συμβιώσεως η οποία θεωρείται ισοδύναμη με γάμο στο Βέλγιο και ο οποίος τον συνοδεύει ή μεταβαίνει να τον συναντήσει·

2° ο σύντροφος με τον οποίο ο πολίτης της Ένωσης έχει συνάψει σύμφωνα με τον νόμο σχέση καταχωρισμένης συμβιώσεως και ο οποίος τον συνοδεύει ή μεταβαίνει να τον συναντήσει.

Οι σύντροφοι πρέπει να πληρούν τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

a) να αποδεικνύουν δεόντως ότι έχουν διαρκή και σταθερή σχέση.

Η διάρκεια και η σταθερότητα της σχέσης αυτής αποδεικνύεται:

- εάν οι σύντροφοι αποδείξουν ότι συζούσαν στο Βέλγιο ή σε άλλη χώρα χωρίς διακοπή για χρονική περίοδο τουλάχιστον ενός έτους πριν από την αίτηση·
- ή εάν οι σύντροφοι αποδείξουν ότι γνωρίζονταν τουλάχιστον δύο έτη πριν από την υποβολή της αιτήσεως [...]
- ή εάν οι σύντροφοι έχουν κοινό τέκνο·

b) να προτίθενται να συζήσουν·

c) να έχουν αμφότεροι συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας τους·

d) να είναι άγαμοι και να μην έχουν διαρκή και σταθερή σχέση με άλλο πρόσωπο·

[...]

3° οι κατιόντες και οι κατιόντες του κατά τα σημεία 1° ή 2° συζύγου του ή συντρόφου του, οι οποίοι δεν έχουν συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας τους ή συντηρούνται από αυτούς και οι οποίοι τους συνοδεύουν ή μεταβαίνουν να τους συναντήσουν [...]

[...]

5° ο πατέρας ή η μητέρα ανηλικού πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 40, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, σημείο 2°, εφόσον ο τελευταίος συντηρείται από αυτούς και αυτοί ασκούν την πραγματική επιμέλεια.»

13 Το άρθρο 40ter του εν λόγω νόμου ορίζει τα εξής:

«Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου έχουν εφαρμογή επί των μελών της οικογένειας Βέλγου, κατά το μέτρο που αφορούν:

- τα κατά το άρθρο 40bis, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, σημεία 1° έως 3°, μέλη της οικογένειας τα οποία συνοδεύουν τον Βέλγο υπήκοο ή μεταβαίνουν να τον συναντήσουν·
- τα κατά το άρθρο 40bis, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, σημείο 4°, μέλη της οικογένειας τα οποία είναι οι γονείς ανηλικού Βέλγου υπηκόου, αποδεικνύουν την ταυτότητα τους με έγγραφο ταυτότητας, και συνοδεύουν τον Βέλγο υπήκοο ή μεταβαίνουν να τον συναντήσουν.

Όσον αφορά τα κατά το άρθρο 40bis, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο 1, σημεία 1° έως 3°, μέλη της οικογένειας, ο Βέλγος υπήκοος πρέπει να αποδείξει:

- ότι διαθέτει σταθερούς, τακτικούς και επαρκείς πόρους διαβίωσης. [...]
- ότι διαθέτει κατάλληλη στέγη που του επιτρέπει να αναλάβει το μέλος ή τα μέλη της οικογένειας του που ζητούν την επανένωση με αυτόν [...]

- 14 Το άρθρο 43 του ίδιου νόμου, το οποίο έχει επίσης εφαρμογή επί των μελών της οικογενείας Βέλγου υπηκόου, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 40ter της οδηγίας αυτής, έχει ως εξής:

«Δεν είναι δυνατή η άρνηση εισόδου και διαμονής σε πολίτες της Ένωσης και σε μέλη των οικογενειών τους παρά μόνο για λόγους δημοσίας τάξεως, εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας υγείας, και τούτο εντός των κατωτέρω ορίων:

- 1° δεν μπορεί να γίνεται επίκληση των λόγων για την εξυπηρέτηση οικονομικών σκοπών·
- 2° τα μέτρα δημοσίας τάξεως ή εθνικής ασφάλειας πρέπει να είναι σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και να στηρίζονται αποκλειστικά στην προσωπική συμπεριφορά του συγκεκριμένου ατόμου. Η ύπαρξη προηγούμενων ποινικών καταδικών δεν μπορεί αφεαυτής να δικαιολογήσει τέτοια μέτρα. Η συμπεριφορά του συγκεκριμένου ατόμου πρέπει να συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή, στρεφόμενη κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας. Δικαιολογητικοί λόγοι που δεν συνδέονται ευθέως με τη συγκεκριμένη ατομική περίπτωση ή ανάγονται σε λόγους γενικής προλήψεως δεν γίνονται δεκτοί·

[...]

Όταν ο Υπουργός ή ο ενεργών κατ' εξουσιοδότησή του σχεδιάζει, για λόγους δημοσίας τάξεως, εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας υγείας, να θέσει τέλος στη διαμονή πολίτη της Ένωσης ή μέλους της οικογενείας του, λαμβάνει υπόψη τη διάρκεια διαμονής του ενδιαφερομένου [στο Βέλγιο], την ηλικία του, την κατάσταση της υγείας του, την οικογενειακή και οικονομική του κατάσταση, την κοινωνική και πολιτιστική ενσωμάτωσή του, καθώς και την ένταση των δεσμών του με τη χώρα καταγωγής του.»

- 15 Το άρθρο 74/11 του νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980 ορίζει τα εξής:

«§ 1er. Η διάρκεια της απαγορεύσεως εισόδου καθορίζεται λαμβανομένων υπόψη όλων των ειδικών περιστάσεων κάθε περιπτώσεως.

Η απόφαση απομακρύνσεως συνοδεύεται από απαγόρευση εισόδου ανώτατης διάρκειας τριών ετών, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- 1° όταν δεν χορηγήθηκε προθεσμία για οικειοθελή αναχώρηση· ή
- 2° όταν δεν εκτελέστηκε προηγούμενη απόφαση απομακρύνσεως.

Η κατά το δεύτερο εδάφιο ανώτατη περίοδος τριών ετών παρατείνεται σε πέντε έτη κατ' ανώτατο όριο όταν:

- 1° ο υπήκοος τρίτου κράτους διέπραξε απάτη ή χρησιμοποίησε άλλα παράνομα μέσα προκειμένου να επιτύχει τη χορήγηση άδειας διαμονής ή τη διατήρηση του δικαιώματος διαμονής·
- 2° ο υπήκοος τρίτου κράτους έχει συνάψει γάμο ή σύμφωνο συμβιώσεως ή έχει προβεί σε υιοθεσία προκειμένου να επιτύχει τη χορήγηση άδειας διαμονής ή τη διατήρηση του δικαιώματος διαμονής [στο Βέλγιο].

Η απόφαση απομακρύνσεως δύναται να συνοδεύεται από απαγόρευση εισόδου διάρκειας τουλάχιστον πέντε ετών, όταν ο υπήκοος τρίτου κράτους συνιστά σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια.

§ 2. [...]

Ο Υπουργός ή ο ενεργών κατ' εξουσιοδότησή του δύναται να μην επιβάλει απαγόρευση εισόδου σε μεμονωμένες περιπτώσεις για ανθρωπιστικούς λόγους.

§ 3. Η απαγόρευση εισόδου ισχύει από την ημερομηνία κοινοποίησής της σχετικής απόφασης.

Η απαγόρευση εισόδου δεν θίγει τις διατάξεις περί του δικαιώματος διεθνούς προστασίας, κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 9ter, 48/3 και 48/4.»

16 Το άρθρο 74/12 του νόμου αυτού προβλέπει τα ακόλουθα:

«§ 1er. Ο Υπουργός ή ο ενεργών κατ' εξουσιοδότησή του δύναται να άρει ή να αναστείλει την απαγόρευση εισόδου για ανθρωπιστικούς λόγους.

[...]

Υπό την επιφύλαξη παρεκκλίσεων προβλεπομένων σε διεθνή σύμβαση, νόμο ή βασιλικό διάταγμα, ο υπήκοος τρίτου κράτους υποβάλλει αιτιολογημένη αίτηση ενώπιον της αρμόδιας βελγικής διπλωματικής ή προξενικής αρχής στον τόπο κατοικίας ή διαμονής του στην αλλοδαπή.

§ 2. Ο υπήκοος τρίτου κράτους δύναται να υποβάλει στον Υπουργό ή στον ενεργούντα κατ' εξουσιοδότησή του αίτηση άρσεως ή αναστολής της απαγορεύσεως εισόδου επί τη βάση της τηρήσεως της προηγουμένως επιβληθείσας υποχρεώσεως απομακρύνσεως εάν αποδεικνύει εγγράφως ότι εγκατέλειψε το βελγικό έδαφος συμμορφούμενος πλήρως με την απόφαση απομακρύνσεως.

§ 3. Η απόφαση σχετικά με την αίτηση άρσεως ή αναστολής της απαγορεύσεως εισόδου λαμβάνεται το αργότερο τέσσερις μήνες μετά την υποβολή της. Αν δεν ληφθεί απόφαση εντός τεσσάρων μηνών, η απόφαση θεωρείται αρνητική.

§ 4. Κατά τη διάρκεια της εξετάσεως της αιτήσεως άρσεως ή αναστολής, ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτου κράτους δεν έχει δικαίωμα εισόδου ή διαμονής [στο Βέλγιο].

[...]

17 Το άρθρο 74/13 του εν λόγω νόμου ορίζει τα εξής:

«Κατά τη λήψη απόφασης απομακρύνσεως, ο Υπουργός ή ο ενεργών κατ' εξουσιοδότησή του λαμβάνει υπόψη το υπέρτατο συμφέρον του τέκνου, την οικογενειακή ζωή και την κατάσταση της υγείας του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας.»

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

18 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης είναι όλοι υπήκοοι τρίτων χωρών, μέλη της οικογένειας Βέλγων υπηκόων οι οποίοι δεν έχουν ασκήσει τα δικαιώματά τους ελεύθερης κυκλοφορίας ή εγκαταστάσεως. Εις βάρος των προσφευγόντων αυτών εκδόθηκε απόφαση επιστροφής, συνοδευόμενη από απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στη βελγική επικράτεια. Η τελευταία αυτή απόφαση κατέστη απρόσβλητη για καθέναν από τους προσφεύγοντες και, κατά το αιτούν δικαστήριο, δυνάμει του εθνικού δικαίου, δεν δύναται καταρχήν να εξαφανισθεί ή να παύσει προσωρινά να παράγει τα αποτελέσματά της παρά μόνο με την υποβολή, στο εξωτερικό, αιτήσεως άρσεως ή αναστολής της.

19 Οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης υπέβαλαν, εν συνεχεία, στο Βέλγιο αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής υπό την ιδιότητά τους ως τέκνου συντηρούμενου από Βέλγο υπήκοο (η Κ.Α. και ο Μ.Ζ.), γονέα ανήλικου τέκνου που έχει τη βελγική υπηκοότητα (η Μ.Ι., η Ν.Ν.Ν., ο Ο.Ι.Ο. και ο Ρ.Ι.) ή κατά

- τον νόμο συνοικούντος συντρόφου που βρίσκεται σε σταθερή σχέση με Βέλγο υπήκοο (ο Β.Α.). Οι αιτήσεις αυτές δεν εξετάστηκαν από την αρμόδια εθνική αρχή για τον λόγο ότι εις βάρος των προσφευγόντων της κύριας δίκης είχε εκδοθεί απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στη βελγική επικράτεια η οποία εξακολουθούσε να ισχύει. Οι προσφεύγοντες προσέβαλαν τις επίδικες αποφάσεις ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 20 Ειδικότερα, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει, όσον αφορά, πρώτον, την Κ.Α., αρμενικής ιθαγένειας, ότι στις 27 Φεβρουαρίου 2013 της κοινοποιήθηκε διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας, συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου διάρκειας τριών ετών, για τον λόγο ότι δεν είχε συμμορφωθεί προς την υποχρέωση επιστροφής και ότι δεν της είχε χορηγηθεί προθεσμία για οικειοθελή επιστροφή, καθόσον, μετά τη σύλληψή της επ' αυτοφώρω για κλοπές σε καταστήματα, θεωρείτο επικίνδυνη για τη δημόσια τάξη. Στις 10 Φεβρουαρίου 2014 η Κ.Α. και οι δυο υιοί της υπέβαλαν, ενώ βρίσκονταν στο βελγικό έδαφος, αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης υπό την ιδιότητά τους ως κατιόντων συντηρούμενων από τον πατέρα της, Βέλγο υπήκοο. Στις 28 Μαρτίου 2014 η αρμόδια εθνική αρχή εξέδωσε την απόφασή της υπό τη μορφή διαταγής εγκαταλείψεως της επικράτειας, με την οποία αρνείτο να εξετάσει την ως άνω αίτηση, λόγω της απαγορεύσεως εισόδου που είχε κοινοποιηθεί στις 27 Φεβρουαρίου 2013.
- 21 Δεύτερον, όσον αφορά τον Μ.Ζ., ρωσικής ιθαγένειας, στις 2 Ιουλίου 2014 του κοινοποιήθηκε διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας και απαγόρευση εισόδου διάρκειας τριών ετών, για τον λόγο ότι δεν είχε συμμορφωθεί προς την υποχρέωση επιστροφής και ότι δεν του είχε χορηγηθεί προθεσμία οικειοθελούς επιστροφής, δεδομένου ότι θεωρήθηκε επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη, στο μέτρο που εις βάρος του είχε συνταχθεί έκθεση για κλοπή με διάρρηξη σε γκαράζ. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2014, ο Μ.Ζ. επαναπατρίστηκε διά της βίας στη Ρωσία. Στις 5 Νοεμβρίου 2014, ο ενδιαφερόμενος, ενώ βρισκόταν και πάλι στο βελγικό έδαφος, ζήτησε τη χορήγηση άδειας διαμονής ως κατιών συντηρούμενος από τον Βέλγο πατέρα του. Στις 29 Απριλίου 2015, η αρμόδια εθνική αρχή αρνήθηκε να εξετάσει την αίτηση αυτή, λόγω της αποφάσεως απαγορεύσεως εισόδου που είχε εκδοθεί εις βάρος του, και, επιπλέον, τον διέταξε να συμμορφωθεί με τη διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας.
- 22 Τρίτον, όσον αφορά την Μ.Ι., υπήκοο Ουγκάντας, εις βάρος της είχαν εκδοθεί δύο διαταγές εγκαταλείψεως της επικράτειας, ήτοι στις 13 Ιανουαρίου 2012 και στις 12 Νοεμβρίου του ίδιου έτους. Στις 11 Ιανουαρίου 2013, της κοινοποιήθηκε απαγόρευση εισόδου διάρκειας τριών ετών, για τον λόγο ότι δεν είχε συμμορφωθεί προς τις εν λόγω υποχρεώσεις επιστροφής και ότι δεν της είχε χορηγηθεί προθεσμία για οικειοθελή επιστροφή, λόγω του κινδύνου διαφυγής της που συνδεόταν με την απουσία επίσημης διεύθυνσεως στο Βέλγιο και με το γεγονός ότι θεωρείτο επικίνδυνη για τη δημόσια τάξη κατόπιν εκθέσεως, που είχε συντάξει η αστυνομία, για επιθέσεις και πρόκληση σωματικών βλαβών. Στις 20 Φεβρουαρίου 2014, η Μ.Ι. ζήτησε, ενώ βρισκόταν στο Βέλγιο, τη χορήγηση άδειας διαμονής υπό την ιδιότητα του γονέα ανήλικου τέκνου βελγικής ιθαγένειας, το οποίο γεννήθηκε στις 26 Οκτωβρίου 2013. Με απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, η αρμόδια εθνική αρχή αρνήθηκε να εξετάσει την αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, λόγω της απαγορεύσεως εισόδου της 11ης Ιανουαρίου 2013, ενώ ταυτόχρονα τη διέταξε να εγκαταλείψει την επικράτεια.
- 23 Όσον αφορά, τέταρτον, την Ν.Ν.Ν., κενυατικής ιθαγένειας, εις βάρος της εκδόθηκαν δύο διαταγές εγκαταλείψεως της επικράτειας με ημερομηνία, αντιστοίχως, 11 Σεπτεμβρίου 2012 και 22 Φεβρουαρίου 2013. Εν συνεχεία, η Ν.Ν.Ν. γέννησε, στις 3 Απριλίου 2014, μια κόρη η οποία απέκτησε τη βελγική ιθαγένεια από τον πατέρα της. Στις 24 Απριλίου 2014 εκδόθηκε εις βάρος της Ν.Ν.Ν. νέα διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας και απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια διάρκειας τριών ετών για τον λόγο ότι δεν συμμορφώθηκε προς την υποχρέωση επιστροφής. Στις 9 Σεπτεμβρίου 2014, η Ν.Ν.Ν. ζήτησε, ενώ βρισκόταν στο Βέλγιο, τη χορήγηση άδειας διαμονής, υπό την ιδιότητα του γονέα ανήλικου τέκνου βελγικής ιθαγένειας. Προς στήριξη της αιτήσεώς της, η προσφεύγουσα προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την καταβολή διατροφής εκ μέρους του πατέρα της κόρης της, καθώς και επιστολή στην οποία αυτός δηλώνει ότι δεν μπορεί να αναλάβει πλήρως τη φροντίδα της κόρης τους και ότι είναι προτιμότερο αυτή να παραμείνει με τη μητέρα της.

Στις 4 Μαρτίου 2015, η αρμόδια εθνική αρχή αρνήθηκε να εξετάσει την αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, λόγω της απαγορεύσεως εισόδου που είχε επιβληθεί στην N.N.N., ενώ επιπλέον τη διέταξε να συμμορφωθεί με τη διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας.

- 24 Πέμπτον, όσον αφορά τον Ο.Ι.Ο., νιγηριανής ιθαγένειας, αυτός συνήψε γάμο με την R.C., βελγικής ιθαγένειας, με την οποία απέκτησε μια κόρη, βελγικής ιθαγένειας. Στις 11 Μαΐου 2010, ο Ο.Ι.Ο. καταδικάστηκε για εκ προθέσεως πρόκληση σωματικής βλάβης. Μετά το διαζύγιο της R.C. από τον Ο.Ι.Ο., ανατέθηκε αποκλειστικά σε αυτή η γονική μέριμνα της κόρης τους, στις 6 Απριλίου 2011. Η τελευταία κατοικεί με τη μητέρα της, που εισπράττει τα οικογενειακά και άλλα κοινωνικά επιδόματα. Εξάλλου, το δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας του Ο.Ι.Ο. με την κόρη του έχει ανασταλεί προσωρινά. Λόγω του διαζυγίου του από την R.C., εκδόθηκε εις βάρος του Ο.Ι.Ο. απόφαση ανακλήσεως της άδειας διαμονής, συνοδευόμενη από διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας. Στις 28 Μαΐου 2013, του κοινοποιήθηκε απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια διάρκειας οκτώ ετών, για τον λόγο ότι δεν είχε συμμορφωθεί προς την υποχρέωση επιστροφής και ότι δεν του είχε χορηγηθεί προθεσμία οικειοθελούς επιστροφής, με την αιτιολογία ότι συνιστούσε πραγματικό, σοβαρό και ενεστώτα κίνδυνο για τη δημόσια τάξη. Στις 6 Νοεμβρίου 2013, ο Ο.Ι.Ο. ζήτησε, ενόσω βρισκόταν στο Βέλγιο, τη χορήγηση άδειας διαμονής υπό την ιδιότητα του γονέα ανήλικου τέκνου βελγικής ιθαγένειας. Στις 30 Απριλίου 2014, η αρμόδια εθνική αρχή αρνήθηκε να εξετάσει την αίτηση αυτή λόγω της απαγορεύσεως εισόδου της 28ης Μαΐου 2013, ενώ ταυτόχρονα διέταξε τον Ο.Ι.Ο. να εγκαταλείψει την επικράτεια.
- 25 Έκτον, όσον αφορά την περίπτωση του R.I., αλβανικής ιθαγένειας, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι είναι πατέρας ενός τέκνου που έχει τη βελγική ιθαγένεια. Μετά τη γέννηση του εν λόγω τέκνου, η άδεια διαμονής, την οποία αυτός είχε αποκτήσει δολίως, ανακλήθηκε. Επιπροσθέτως, στις 17 Δεκεμβρίου 2012, του κοινοποιήθηκε απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια για χρονικό διάστημα πέντε ετών, για τον λόγο ότι είχε διαπράξει απάτη ή είχε χρησιμοποιήσει άλλα παράνομα μέσα προκειμένου να επιτύχει τη χορήγηση άδειας διαμονής ή τη διατήρηση του δικαιώματος διαμονής. Στη συνέχεια, ο R.I. συνήψε γάμο στην Αλβανία με την βελγικής ιθαγένειας μητέρα του τέκνου του. Στις 21 Αυγούστου 2014, ο R.I. ζήτησε, ενώ βρισκόταν και πάλι στο βελγικό έδαφος, τη χορήγηση άδειας διαμονής, υπό την ιδιότητα του γονέα ανήλικου τέκνου βελγικής ιθαγένειας. Στις 13 Φεβρουαρίου 2015, η αρμόδια εθνική αρχή αρνήθηκε να εξετάσει την αίτηση αυτή, λόγω της απαγορεύσεως εισόδου που του είχε επιβληθεί, ενώ επιπλέον τον διέταξε να συμμορφωθεί προς τη διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας.
- 26 Όσον αφορά, έβδομον, τον B.A., υπήκοο Γουινέας, εις βάρος του εκδόθηκαν δύο διαταγές εγκαταλείψεως της επικράτειας, με ημερομηνία 23 Ιανουαρίου 2013 και 29 Μαΐου 2013. Στις 13 Ιουνίου 2014, του κοινοποιήθηκε απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια διάρκειας τριών ετών, για τον λόγο ότι δεν είχε συμμορφωθεί προς την υποχρέωση επιστροφής. Εν συνεχεία, ο B.A., ενώ βρισκόταν στο βελγικό έδαφος, συνήψε σύμφωνο συμβίωσης με τον σύντροφό του, βελγικής ιθαγένειας, και ζήτησε τη χορήγηση άδειας διαμονής υπό την ιδιότητα του νομίμου συνοικούντος συντρόφου σε σταθερή και διαρκή σχέση με Βέλγο υπήκοο. Στις 21 Μαΐου 2015, η αρμόδια εθνική αρχή αρνήθηκε να εξετάσει την αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, λόγω της απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια της 13ης Ιουνίου 2014, ενώ, επιπλέον, τον διέταξε να συμμορφωθεί με τη διαταγή εγκαταλείψεως της επικράτειας.
- 27 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει, καταρχάς, ότι, σύμφωνα με εθνική πρακτική η οποία εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις, χωρίς δυνατότητα προσαρμογής σε συγκεκριμένη περίπτωση, οι αιτήσεις χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης που υποβλήθηκαν από τους προσφεύγοντες της κύριας δίκης δεν ελήφθησαν υπόψη και, επομένως, δεν εξετάστηκαν επί της ουσίας, για τον λόγο ότι εις βάρος των ως άνω υπηκόων τρίτων χωρών είχε εκδοθεί απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια. Ως εκ τούτου δεν ελήφθη υπόψη, σε σχέση με τις εν λόγω αιτήσεις, η οικογενειακή ζωή ούτε, κατά περίπτωση, το συμφέρον του τέκνου ή η ιδιότητα των βελγικής ιθαγένειας μελών της οικογένειας ως πολιτών της Ένωσης. Το δικαστήριο αυτό επισημαίνει ακόμη ότι, κατά την αρμόδια εθνική αρχή, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης πρέπει πρώτα να εγκαταλείψουν το

Βέλγιο και εν συνεχεία να ζητήσουν την αναστολή ή την άρση της απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια, ώστε να είναι σε θέση να υποβάλουν αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής στο πλαίσιο οικογενειακής επανένωσης.

- 28 Το εν λόγω δικαστήριο παρατηρεί συναφώς ότι, κατά την εθνική νομοθεσία, η απόφαση σχετικά με την αίτηση άρσεως ή αναστολής της απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια που υποβλήθηκε στη χώρα καταγωγής του ενδιαφερομένου εκδίδεται εντός τεσσάρων μηνών από την υποβολή της αιτήσεως. Διαφορετικά, θεωρείται ότι έχει εκδοθεί απορριπτική απόφαση. Εξάλλου, μόνο μετά την έκδοση της αποφάσεως σχετικά με την άρση ή την αναστολή της απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια εκδίδεται απόφαση, εντός έξι μηνών, επί της αιτήσεως που υποβάλλεται, στο πλαίσιο οικογενειακής επανένωσης, από τον υπήκοο τρίτης χώρας στο κράτος μέλος καταγωγής του.
- 29 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει, περαιτέρω, ότι οι υποθέσεις των οποίων επελήφθη δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής ούτε της οδηγίας 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης (ΕΕ 2003, L 251, σ. 12), ούτε της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004, L 158, σ. 77). Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι οι διάφοροι πολίτες της Ένωσης περί των οποίων πρόκειται στις υποθέσεις αυτές, βάσει του οικογενειακού δεσμού που τους συνδέει αντιστοίχως με τους προσφεύγοντες της κύριας δίκης, δεν μεταβαίνουν τακτικά σε άλλο κράτος μέλος υπό την ιδιότητα του εργαζομένου ή του παρέχοντος υπηρεσία και δεν έχουν συνάψει ή συσφίξει οικογενειακούς δεσμούς με τους προσφεύγοντες στο πλαίσιο πραγματικής διαμονής σε άλλο πλην του Βελγίου κράτος μέλος.
- 30 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, ωστόσο, ότι η κατάσταση ενός πολίτη της Ένωσης ο οποίος δεν έχει κάνει χρήση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας δεν μπορεί, για τον λόγο αυτόν και μόνο, να εξομοιωθεί προς αμιγώς εσωτερική κατάσταση, σύμφωνα με τις αποφάσεις της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), και της 5ης Μαΐου 2011, C-434/09, McCarthy (EU:C:2011:277).
- 31 Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί, επίσης, ότι, καίτοι οι αρχές που τέθηκαν με την απόφαση της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), εφαρμόζονται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, από τη νομολογία του Δικαστηρίου δεν προκύπτει ότι η εφαρμογή τους επιφυλάσσεται σε περιπτώσεις στις οποίες υφίσταται βιολογικός δεσμός μεταξύ του υπηκόου τρίτου κράτους, για τον οποίο ζητείται άδεια διαμονής, και του ανήλικου τέκνου που είναι πολίτης της Ένωσης. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σχέση εξαρτήσεως μεταξύ του ανήλικου πολίτη της Ένωσης και του υπηκόου τρίτου κράτους, δεδομένου ότι, λόγω ακριβώς της εξαρτήσεως αυτής, ο πολίτης της Ένωσης θα υποχρεωθεί, στην πράξη, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης σε περίπτωση που δεν χορηγηθεί άδεια διαμονής στον υπήκοο του τρίτου κράτους από τον οποίο αυτός εξαρτάται.
- 32 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (Συμβούλιο επιλύσεως ενδίκων διαφορών σε θέματα ασύλου και μεταναστεύσεως, Βέλγιο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει το δικαίωμα της Ένωσης και, ειδικότερα, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ και τα άρθρα 5 και 11 της οδηγίας [2008/115], σε συνδυασμό με τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, υπό ορισμένες περιστάσεις, αντιτίθεται σε εθνική πρακτική κατά την οποία αίτηση για τη χορήγηση άδειας διαμονής στο πλαίσιο οικογενειακής επανένωσης με πολίτη της Ένωσης, υποβληθείσα από υπήκοο τρίτης χώρας που είναι μέλος της οικογένειας του πολίτη της Ένωσης εντός του κράτους μέλους όπου ζει ο ενδιαφερόμενος πολίτης της Ένωσης, ο οποίος δεν άσκησε

το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας και εγκαταστάσεως και ο οποίος έχει την ιθαγένεια αυτού του κράτους μέλους (στο εξής: στατικός πολίτης της Ένωσης), δεν εξετάζεται, ανεξαρτήτως του αν συνοδεύεται από απόφαση απομακρύνσεως, απλώς και μόνο για τον λόγο ότι στον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας και μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης έχει επιβληθεί έγκυρη απαγόρευση εισόδου, έχουσα ευρωπαϊκή διάσταση;

- α) Για την αξιολόγηση τέτοιων περιστάσεων έχει σημασία ότι μεταξύ του στατικού πολίτη της Ένωσης και του υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος είναι μέλος της οικογένειας του στατικού πολίτη της Ένωσης υφίσταται σχέση εξαρτήσεως η οποία βαίνει πέραν του αμιγώς οικογενειακού δεσμού; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ποιοι παράγοντες ασκούν επιρροή για την απόδειξη της υπάρξεως σχέσεως εξαρτήσεως; Είναι εν προκειμένω χρήσιμη η παραπομπή στη νομολογία σχετικά με την ύπαρξη οικογενειακής ζωής κατά την έννοια του άρθρου 8 της [Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ)] και του άρθρου 7 του Χάρτη;
- β) Όσον αφορά ειδικά τα ανήλικα τέκνα, απαιτεί το άρθρο 20 ΣΛΕΕ κάτι περισσότερο από έναν βιολογικό δεσμό μεταξύ του γονέα που είναι υπήκοος τρίτης χώρας και του τέκνου που είναι πολίτης της Ένωσης; Έχει συναφώς σημασία να αποδεικνύεται συνοίκηση ή αρκούν σχέσεις στοργής και οικονομικοί δεσμοί, όπως συμφωνίες σχετικά με τη στέγαση ή την επίσκεψη και η καταβολή διατροφής; Μπορούν εν προκειμένω να συναχθούν χρήσιμα συμπεράσματα από το σκεπτικό των αποφάσεων *Ogieriakhi* (C-244/13, EU:C:2014:2068, σκέψεις 38 και 39), *Singh* κ.λπ. (C-218/14, EU:C:2015:476, σκέψη 54), και *Ο.* κ.λπ., (C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 56); Βλ., συναφώς, επίσης [απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, *Chavez-Vilchez* κ.λπ. (C-133/15, EU:C:2017:354)].
- γ) Για την αξιολόγηση τέτοιων περιστάσεων έχει σημασία το στοιχείο ότι η οικογενειακή ζωή άρχισε σε χρονικό σημείο στο οποίο είχε ήδη επιβληθεί στον υπήκοο τρίτης χώρας απαγόρευση εισόδου και ότι, ως εκ τούτου, αυτός γνώριζε ότι διαμένει παράνομα στο κράτος μέλος; Δύναται να γίνει λυσιτελώς επίκληση του στοιχείου αυτού προς αποφυγή ενδεχόμενης καταστρατηγήσεως των διαδικασιών χορηγήσεως άδειας διαμονής στο πλαίσιο οικογενειακής επανενώσεως;
- δ) Έχει σημασία για την αξιολόγηση τέτοιων περιστάσεων το στοιχείο ότι ουδέν ένδικο βοήθημα, κατά την έννοια του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, ασκήθηκε κατά της αποφάσεως απαγορεύσεως εισόδου ή το στοιχείο ότι απορρίφθηκε ένα τέτοιο ένδικο βοήθημα;
- ε) Ασκει επιρροή το στοιχείο ότι η απαγόρευση εισόδου επιβλήθηκε για λόγους δημοσίας τάξεως ή λόγω παράνομης διαμονής; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, πρέπει επίσης να εξεταστεί αν ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή για θεμελιώδες συμφέρον της κοινωνίας; Στο πλαίσιο αυτό, μπορούν να εφαρμοστούν κατ' αναλογία στα μέλη της οικογένειας στατικών πολιτών της Ένωσης τα άρθρα 27 και 28 της οδηγίας 2004/38, τα οποία μεταφέρθηκαν με τα άρθρα 43 και 45 του [νόμου της 15ης Δεκεμβρίου 1980], καθώς και η αντίστοιχη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τη δημόσια τάξη (βλ. [αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675), και της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *CS* (C-304/14, EU:C:2016:674)]);
- 2) Πρέπει το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 και τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική πρακτική κατά την οποία εφαρμοστέα απαγόρευση εισόδου τυγχάνει επικλήσεως κατά αιτήσεως οικογενειακής επανενώσεως με στατικό πολίτη της Ένωσης, η οποία υποβλήθηκε στο έδαφος κράτους μέλους μετά την επιβολή της εν λόγω απαγορεύσεως εισόδου, προκειμένου να απορριφθεί η εν λόγω αίτηση χωρίς να ληφθούν υπόψη η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή ούτε το συμφέρον των συγκεκριμένων τέκνων των οποίων έγινε μνεία στην αίτηση αυτή;
- 3) Πρέπει το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 και τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική πρακτική κατά την οποία απόφαση απομακρύνσεως εκδίδεται κατά υπηκόου τρίτου κράτους, ο οποίος ήδη αποτελεί

το αντικείμενο εφαρμοστέας απαγορεύσεως εισόδου, χωρίς να ληφθούν υπόψη η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή ούτε το συμφέρον των συγκεκριμένων τέκνων, των οποίων έγινε μνεία σε αίτηση οικογενειακής επανενώσεως με στατικό πολίτη της Ένωσης, υποβληθείσα μετά την επιβολή της εν λόγω απαγορεύσεως εισόδου;

- 4) Συνεπάγεται το άρθρο 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 2008/115 ότι υπήκοος τρίτου κράτους πρέπει, κατ' αρχήν, να υποβάλει εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αίτηση για την άρση ή αναστολή οριστικής και εφαρμοστέας απαγορεύσεως εισόδου ή υπάρχουν περιστάσεις υπό τις οποίες αυτός μπορεί επίσης να υποβάλει εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης την αίτηση αυτή;
- α) Πρέπει το άρθρο 11, παράγραφος 3, τρίτο και τέταρτο εδάφιο, της οδηγίας 2008/115 να νοηθεί υπό την έννοια ότι το άρθρο 11, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της ίδιας οδηγίας, το οποίο ορίζει ότι η δυνατότητα άρσεως ή αναστολής απαγορεύσεως εισόδου μπορεί να εξεταστεί μόνο αν ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτου κράτους αποδεικνύει ότι εγκατέλειψε την επικράτεια συμμορφωθείς πλήρως προς την απόφαση επιστροφής, πρέπει να τηρείται ανεπιφύλακτα σε κάθε επιμέρους περίπτωση ή σε όλες τις κατηγορίες περιπτώσεων;
- β) Αντιτίθενται τα άρθρα 5 και 11 της οδηγίας 2008/115 σε ερμηνεία σύμφωνα με την οποία η αίτηση για τη χορήγηση άδειας διαμονής στο πλαίσιο οικογενειακής επανενώσεως με στατικό πολίτη της Ένωσης, ο οποίος δεν άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας και εγκαταστάσεως, δύναται να εξομοιωθεί με σιωπηρή (προσωρινή) αίτηση για την άρση ή αναστολή της οριστικής και εφαρμοστέας απαγορεύσεως εισόδου η οποία παράγει τα αποτελέσματά της αν προκύπτει ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις διαμονής;
- γ) Ασκεί επιρροή το στοιχείο ότι η υποχρέωση υποβολής, εντός της χώρας καταγωγής, αιτήσεως ανακλήσεως ή αναστολής απαγορεύσεως εισόδου συνεπάγεται ενδεχομένως μόνον προσωρινό χωρισμό μεταξύ του υπηκόου τρίτης χώρας και του στατικού πολίτη της Ένωσης; Υπάρχουν μολοντούτο περιστάσεις υπό τις οποίες τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη αντιτίθενται στον προσωρινό αυτόν χωρισμό;
- δ) Ασκεί επιρροή το στοιχείο ότι η υποχρέωση υποβολής, εντός της χώρας καταγωγής, αιτήσεως ανακλήσεως ή αναστολής απαγορεύσεως εισόδου έχει ως μοναδική συνέπεια ότι ο πολίτης της Ένωσης πρέπει, εν ανάγκη, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα; Υπάρχουν μολοντούτο περιστάσεις υπό τις οποίες το άρθρο 20 ΣΛΕΕ αντιτίθεται στο να υποχρεωθεί στατικός πολίτης της Ένωσης να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης για περιορισμένο χρονικό διάστημα;»

Επί του αιτήματος επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας

- 33 Μετά την ανάπτυξη των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα, η Βελγική Κυβέρνηση ζήτησε, με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 12 Δεκεμβρίου 2017, την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, προκειμένου να της δοθεί η δυνατότητα, αφενός, να τις αντικρούσει, με την αιτιολογία ότι οι εν λόγω προτάσεις περιέχουν εσφαλμένη ερμηνεία της οδηγίας 2008/115, και, αφετέρου, να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της επί των αποφάσεων της 26ης Ιουλίου 2017, *Ouhrami* (C-225/16, EU:C:2017:59), και της 14ης Σεπτεμβρίου 2017, *Petrea* (C-184/16, EU:C:2017:684).
- 34 Όσον αφορά τις επικρίσεις που διατυπώνονται κατά των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα, πρέπει να υπομνησθεί ότι, αφενός, ο Οργανισμός του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κανονισμός Διαδικασίας του δεν προβλέπουν τη δυνατότητα των ενδιαφερόμενων μερών να διατυπώνουν παρατηρήσεις σε απάντηση των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα (απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2017, *Polbud – Wykonawstwo*, C-106/16, EU:C:2017:804, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 35 Αφετέρου, δυνάμει του άρθρου 252, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, αποστολή του γενικού εισαγγελέα είναι να διατυπώνει δημοσίως, με πλήρη αμεροληψία και ανεξαρτησία, αιτιολογημένες προτάσεις επί των υποθέσεων στις οποίες, σύμφωνα με τον Οργανισμό του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτείται η έκφραση της γνώμης του. Συναφώς, το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται ούτε από τις

προτάσεις του γενικού εισαγγελέα ούτε από την αιτιολογία βάσει της οποίας αυτός καταλήγει στις εν λόγω προτάσεις. Επομένως, η διαφωνία οποιουδήποτε από τους ενδιαφερομένους με τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα, όποια και αν είναι τα ζητήματα που εξετάζει ο γενικός εισαγγελέας με τις προτάσεις αυτές, δεν συνιστά επαρκή λόγο για την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας (απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2017, Polbud – Wykonawstwo, C-106/16, EU:C:2017:804, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 36 Επιπροσθέτως, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο μπορεί ανά πάσα στιγμή, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 83 του Κανονισμού του Διαδικασίας, ιδίως αν κρίνει ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς ή ακόμη όταν η διαφορά πρέπει να επιλυθεί βάσει επιχειρήματος επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των ενδιαφερομένων (απόφαση της 22ας Ιουνίου 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging κ.λπ., C-126/16, EU:C:2017:489, σκέψη 33).
- 37 Εντούτοις, στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, εκτιμά ότι έχει στη διάθεσή του όλα τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να αποφανθεί επί της υποβληθείσας αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και ότι αυτή δεν χρειάζεται να εξετασθεί υπό το πρίσμα επιχειρήματος το οποίο δεν συζητήθηκε ενώπιόν του.
- 38 Κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος να επαναληφθεί η προφορική διαδικασία.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

- 39 Προκαταρκτικώς, πρέπει, καταρχάς, να επισημανθεί ότι όλες οι επίμαχες στην κύρια δίκη περιπτώσεις αφορούν την άρνηση της αρμόδιας εθνικής αρχής να εξετάσει αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης υποβληθείσα στο Βέλγιο από υπήκοο τρίτης χώρας, που είναι μέλος της οικογένειας Βέλγου εργαζομένου, υπό την ιδιότητά του ως κατιόντος, γονέα ή νομίμου συνοικούντος συντρόφου του τελευταίου, με την αιτιολογία ότι εις βάρος του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας έχει εκδοθεί απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια. Το αιτούν δικαστήριο αναφέρει ότι, κατά το εθνικό δίκαιο, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης πρέπει, καταρχήν, να υποβάλουν, στη χώρα καταγωγής τους, αίτηση για την άρση ή την αναστολή της εις βάρος τους επιβληθείσας απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια πριν μπορέσουν να υποβάλουν εγκύρως αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης.
- 40 Εν συνεχεία, το εν λόγω δικαστήριο διευκρινίζει ότι, σε κάθε μία από τις επτά συνεκδικαζόμενες υποθέσεις της κύριας δίκης, ο Βέλγος υπήκοος περί του οποίου πρόκειται ουδέποτε άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας στο εσωτερικό της Ένωσης. Επομένως, οι υπήκοοι τρίτων χωρών, που είναι μέλη της οικογένειας του εν λόγω Βέλγου εργαζομένου, δεν μπορούν να αντλήσουν δικαίωμα διαμονής ούτε από την οδηγία 2004/38 ούτε από το άρθρο 21 ΣΛΕΕ (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψεις 52 έως 54).
- 41 Τέλος, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι οι «αποφάσεις περί απομακρύνσεως», που εκδόθηκαν από την αρμόδια εθνική αρχή, προβλέπουν την υποχρέωση των προσφευγόντων της κύριας δίκης να εγκαταλείψουν το βελγικό έδαφος και συνοδεύονται από απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια. Επομένως, όπως επισημαίνει η γενική εισαγγελέας με το σημείο 44 των προτάσεών της, οι αποφάσεις αυτές πρέπει να θεωρηθούν, στο πλαίσιο της εξετάσεως

των υποβληθέντων στο Δικαστήριο ερωτημάτων, ως «αποφάσεις περί επιστροφής» κατά την έννοια του άρθρου 3, σημείο 4, της οδηγίας 2008/115 (βλ. επίσης, υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, *Abdida*, C-562/13, EU:C:2014:2453, σκέψη 39).

Επί των δύο πρώτων ερωτημάτων

42 Με τα δύο πρώτα ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να συνεξεταστούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί:

- αν τα άρθρα 5 και 11 της οδηγίας 2008/115, καθώς και το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό, ενδεχομένως, με τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε πρακτική κράτους μέλους κατά την οποία αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, υποβληθείσα στο έδαφός του από υπήκοο τρίτης χώρας που είναι μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης ο οποίος έχει την ιθαγένεια αυτού του κράτους μέλους και ο οποίος ουδέποτε άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας, δεν εξετάζεται για τον λόγο και μόνον ότι στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας έχει επιβληθεί απαγόρευση εισόδου στο έδαφος αυτό, χωρίς να ληφθεί υπόψη αν μεταξύ του πολίτη αυτού της Ένωσης και του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας υφίσταται σχέση εξαρτήσεως τέτοιας φύσεως ώστε, σε περίπτωση αρνήσεως χορηγήσεως δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής στον τελευταίο, ο εν λόγω πολίτης της Ένωσης θα υποχρεωθεί, στην πράξη, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης στο σύνολό του και θα στερηθεί με τον τρόπο αυτό της δυνατότητας να ασκεί αποτελεσματικά, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που του παρέχει η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης·
- σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ποια στοιχεία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη προκειμένου να εκτιμηθεί η ύπαρξη τέτοιας σχέσεως εξαρτήσεως και, όταν ο πολίτης της Ένωσης είναι ανήλικος, ποια σημασία πρέπει να αποδίδεται στην ύπαρξη οικογενειακού δεσμού, βιολογικής ή νομικής φύσεως, και στις συμφωνίες σχετικά με τη στέγαση και την κάλυψη των χρηματοοικονομικών αναγκών του εν λόγω πολίτη της Ένωσης που είναι υπήκοος του συγκριμένου κράτους μέλους·
- ποια επίπτωση μπορούν να έχουν, στο πλαίσιο αυτό:
  - το γεγονός ότι η σχέση εξαρτήσεως που επικαλείται ο υπήκοος τρίτης χώρας προς στήριξη της αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης δημιουργήθηκε μετά την έκδοση, εις βάρος του, αποφάσεως περί απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια·
  - το γεγονός ότι η εν λόγω απαγόρευση κατέστη οριστική κατά το χρονικό σημείο στο οποίο ο υπήκοος τρίτης χώρας υποβάλλει αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης και
  - το γεγονός ότι η εν λόγω απαγόρευση δικαιολογείται από τη μη συμμόρφωση με υποχρέωση επιστροφής ή από λόγους δημόσιας τάξεως.

Επί της μη εξετάσεως αιτήσεως για τη χορήγηση άδειας διαμονής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση, λόγω της επιβολής εις βάρος του αιτούντος μέτρου απαγορεύσεως εισόδου στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους

43 Καταρχάς πρέπει να προσδιορισθεί αν τα άρθρα 5 και 11 της οδηγίας 2008/115 ή το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό, ενδεχομένως, με τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε πρακτική κράτους μέλους κατά την οποία η αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης που υποβλήθηκε στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους από υπήκοο τρίτης χώρας, στον οποίο έχει επιβληθεί απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια, δεν εξετάζεται.

– Επί της οδηγίας 2008/115

- 44 Επιβάλλεται, ευθύς εξαρχής, να υπομνησθεί ότι η οδηγία 2008/115 αφορά αποκλειστικώς την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων κρατών και δεν αποβλέπει συνεπώς στην εναρμόνιση του συνόλου των σχετικών με τη διαμονή των αλλοδαπών κανόνων των κρατών μελών (απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2015, Celaj, C-290/14, EU:C:2015:640, σκέψη 20). Επομένως, οι κοινοί κανόνες και διαδικασίες που καθιερώνει η οδηγία 2008/115 αφορούν μόνον την έκδοση αποφάσεων περί επιστροφής και την εκτέλεση των αποφάσεων αυτών (απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2011, Achughbalian, C-329/11, EU:C:2011:807, σκέψη 29).
- 45 Ειδικότερα, καμία διάταξη της οδηγίας αυτής δεν διέπει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διεκπεραιωθεί αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης υποβληθείσα, όπως στις υποθέσεις της κύριας δίκης, μετά την έκδοση αποφάσεως περί επιστροφής η οποία συνοδεύεται από απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια. Εξάλλου, η άρνηση εξετάσεως μιας τέτοιας αιτήσεως υπό τις περιστάσεις που περιγράφονται στη σκέψη 27 της παρούσας αποφάσεως δεν δύναται να αποτελέσει εμπόδιο στην εφαρμογή της διαδικασίας επιστροφής που προβλέπεται από την εν λόγω οδηγία.
- 46 Επομένως, η οδηγία 2008/115 και, ειδικότερα, τα άρθρα 5 και 11, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε πρακτική κράτους μέλους κατά την οποία μια αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, υποβληθείσα στο έδαφος του από υπήκοο τρίτης χώρας που είναι μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης ο οποίος έχει την ιθαγένεια αυτού του κράτους μέλους και ο οποίος ουδέποτε άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας, δεν εξετάζεται για τον λόγο και μόνον ότι στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας έχει επιβληθεί απαγόρευση εισόδου στο έδαφος αυτό.

– Επί του άρθρου 20 ΣΛΕΕ

- 47 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, βάσει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους καθίσταται πολίτης της Ένωσης, ιδιότητα η οποία τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών (βλ. αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458, σκέψη 31, της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, σκέψη 41, και της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 69 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 48 Η ιθαγένεια της Ένωσης παρέχει σε κάθε πολίτη της Ένωσης το θεμελιώδες και ατομικό δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και των όρων που επιβάλλονται από τις Συνθήκες και από τα μέτρα που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους (απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 70 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 49 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 20 ΣΛΕΕ απαγορεύει εθνικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων που δεν αναγνωρίζουν το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα να εμποδίζονται οι πολίτες της Ένωσης να απολαύσουν πράγματι, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που συναρτώνται με την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης (αποφάσεις της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, σκέψη 42, της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο. κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 45, καθώς και της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 61).
- 50 Αντιθέτως, οι διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν την ιθαγένεια της Ένωσης δεν παρέχουν κανένα αυτοτελές δικαίωμα στους υπηκόους τρίτων χωρών. Πράγματι, τα δικαιώματα που ενδεχομένως αναγνωρίζονται στους υπηκόους τρίτων χωρών δεν αποτελούν ίδια των υπηκόων αυτών δικαιώματα, αλλά δικαιώματα παρεπόμενα των δικαιωμάτων του πολίτη της Ένωσης. Ο σκοπός και η

δικαιολόγηση αυτών των δευτερογενών δικαιωμάτων ερείδονται επί της διαπιστώσεως ότι η άρνηση της αναγνώρισής τους δύναται να θίξει μεταξύ άλλων την ελευθερία κυκλοφορίας του πολίτη της Ένωσης (απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 62 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 51 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι υφίστανται όλως ιδιαίτερες καταστάσεις στο πλαίσιο των οποίων, μολονότι δεν τυγχάνει εφαρμογής το σχετικό με το δικαίωμα διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών παράγωγο δίκαιο και ο πολίτης της Ένωσης δεν έχει κάνει χρήση της ελευθερίας κυκλοφορίας, επιβάλλεται η αναγνώριση δικαιώματος διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας, μέλος της οικογένειας του εν λόγω πολίτη, καθώς η πρακτική αποτελεσματικότητα της ιθαγένειας της Ένωσης θα καταλυόταν αν, συνεπεία της μη αναγνώρισεως ενός τέτοιου δικαιώματος, ο εν λόγω πολίτης αναγκαζόταν εκ των πραγμάτων να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης θεωρούμενο ως εν όλον, στερούμενος, ως εκ τούτου, τη δυνατότητα πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, σκέψεις 43 και 44, καθώς και της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 63).
- 52 Εντούτοις, η άρνηση αναγνώρισεως δικαιώματος διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας είναι ικανή να θίξει την πρακτική αποτελεσματικότητα της ιθαγένειας της Ένωσης μόνον σε περίπτωση κατά την οποία μεταξύ του υπηκόου αυτού τρίτης χώρας και του πολίτη της Ένωσης, που είναι μέλος της οικογένειας του, υφίσταται σχέση εξαρτήσεως τέτοιας φύσεως ώστε ο πολίτης της Ένωσης θα υποχρεωνόταν να συνοδεύσει τον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας και να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης θεωρούμενο στο σύνολό του (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 15ης Νοεμβρίου 2011, Dereci κ.λπ., C-256/11, EU:C:2011:734, σκέψεις 65 έως 67, της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο. κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 56, καθώς και της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 69).
- 53 Εν προκειμένω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη πρακτική αφορά τις διαδικαστικές ρυθμίσεις κατά τις οποίες, στο πλαίσιο αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, ο υπήκοος τρίτης χώρας δύναται να επικαλεσθεί την ύπαρξη παράγωγου δικαιώματος βάσει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ.
- 54 Συναφώς, καίτοι στα κράτη μέλη εναπόκειται να καθορίσουν τις προϋποθέσεις εφαρμογής του δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής το οποίο, στις όλως ειδικές περιπτώσεις που μνημονεύονται στη σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να αναγνωρίζεται στον υπήκοο τρίτης χώρας δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, ωστόσο, γεγονός παραμένει ότι οι διαδικαστικές ρυθμίσεις δεν πρέπει να διακυβεύουν την πρακτική αποτελεσματικότητα του εν λόγω άρθρου 20 (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 76).
- 55 Όμως, κατά την επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική πρακτική, η εξέταση της αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης και η ενδεχόμενη αναγνώριση δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής, δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, συναρτάται με την υποχρέωση του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας να εγκαταλείψει προηγουμένως το έδαφος της Ένωσης προκειμένου να υποβάλει αίτηση για την άρση ή την αναστολή της επιβληθείσας σε αυτόν απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια. Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι ουδόλως εξετάζεται η ενδεχόμενη ύπαρξη σχέσεως εξαρτήσεως, κατά τα εκτιθέμενα στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, μεταξύ του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας και του μέλους της οικογένειάς του που είναι πολίτης της Ένωσης, ενόσω ο συγκεκριμένος υπήκοος τρίτης χώρας δεν έχει επιτύχει την άρση ή την αναστολή της απαγορεύσεως εισόδου του στην επικράτεια.
- 56 Αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τη Βελγική Κυβέρνηση, η υποχρέωση που επιβάλλεται κατά την επίμαχη εθνική πρακτική στον υπήκοο τρίτης χώρας να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης προκειμένου να ζητήσει την άρση ή την αναστολή της επιβληθείσας σε αυτόν απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια, είναι ικανή να θέσει σε κίνδυνο την πρακτική αποτελεσματικότητα του

άρθρου 20 ΣΛΕΕ, σε περίπτωση που η τήρηση της υποχρέωσης αυτής καταλήγει, λόγω της υπάρξεως σχέσεως εξαρτήσεως μεταξύ του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας, που είναι μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, και του πολίτη της Ένωσης, να υποχρεώνεται ο τελευταίος, στην πράξη, να τον συνοδεύσει και, ως εκ τούτου, να εγκαταλείψει και αυτός το έδαφος της Ένωσης επ' αόριστον, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο.

- 57 Επομένως, καίτοι είναι αληθές ότι η άρνηση υπηκόου τρίτης χώρας να συμμορφωθεί προς την υποχρέωση επιστροφής και να συνεργαστεί στο πλαίσιο διαδικασίας απομακρύνσεως δεν μπορεί να του παρέχει τη δυνατότητα να απαλλαγεί, εν όλω ή εν μέρει, από τις έννομες συνέπειες αποφάσεως απαγορεύσεως εισόδου (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, *Ouhrami*, C-225/16, EU:C:2017:590, σκέψη 52), εντούτοις, γεγονός παραμένει ότι, οσάκις υπήκοος τρίτης χώρας υποβάλλει στην αρμόδια εθνική αρχή αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης με πολίτη της Ένωσης που είναι υπήκοος του οικείου κράτους, η εν λόγω αρχή δεν μπορεί να αρνηθεί την εξέταση της αιτήσεως αυτής για τον λόγο και μόνον ότι στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας έχει επιβληθεί απαγόρευση εισόδου στο έδαφος αυτού του κράτους μέλους. Αντιθέτως, η αρμόδια αρχή οφείλει να εξετάσει την εν λόγω αίτηση και να εκτιμήσει εάν, μεταξύ του υπηκόου τρίτης χώρας και του πολίτη της Ένωσης περί των οποίων πρόκειται, υφίσταται σχέση εξαρτήσεως τέτοιας φύσεως ώστε να πρέπει, κατ' αρχήν, να αναγνωρισθεί στον υπήκοο αυτό τρίτης χώρας δευτερογενές δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, με κίνδυνο άλλως να υποχρεωθεί, στην πράξη, ο εν λόγω πολίτης της Ένωσης να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης στο σύνολό του και, ως εκ τούτου, να στερηθεί τη δυνατότητα πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης. Στην περίπτωση αυτή, το οικείο κράτος μέλος πρέπει επομένως να άρει ή, τουλάχιστον, να αναστείλει την απόφαση περί επιστροφής και την απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια που έχει επιβληθεί στον ενδιαφερόμενο.
- 58 Πράγματι, θα ήταν αντίθετο προς τον σκοπό του άρθρου 20 ΣΛΕΕ να υποχρεωθεί ο υπήκοος τρίτης χώρας να εγκαταλείψει, επ' αόριστον, το έδαφος της Ένωσης προκειμένου να επιτύχει την άρση ή την αναστολή της επιβληθείσας σε αυτόν απαγορεύσεως εισόδου στην εν λόγω επικράτεια, χωρίς να εξακριβωθεί προηγουμένως εάν μεταξύ του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας και του πολίτη της Ένωσης, μέλους της οικογένειάς του, υφίσταται σχέση εξαρτήσεως τέτοιας φύσεως ώστε ο πολίτης της Ένωσης να είναι υποχρεωμένος να συνοδεύσει τον υπήκοο τρίτης χώρας στη χώρα καταγωγής του, μολονότι, λόγω ακριβώς αυτής της εξαρτήσεως, θα έπρεπε, κατ' αρχήν, να αναγνωρισθεί στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας δευτερογενές δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ.
- 59 Αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τη Βελγική Κυβέρνηση, το άρθρο 3, σημείο 6, και το άρθρο 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 2008/115 δεν είναι ικανά να θέσουν υπό αμφισβήτηση το συμπέρασμα αυτό.
- 60 Είναι αληθές ότι, δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2008/115, τα κράτη μέλη δύνανται να εξετάζουν την ανάκληση ή την αναστολή απαγορεύσεως εισόδου που συνοδεύει την απόφαση επιστροφής με την οποία χορηγείται προθεσμία οικειοθελούς αναχωρήσεως, όταν ο υπήκοος τρίτης χώρας έχει εγκαταλείψει την επικράτεια σύμφωνα με την εν λόγω απόφαση. Ωστόσο, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, στο τρίτο και το τέταρτο εδάφιο του ίδιου άρθρου 11, παράγραφος 3, ο νομοθέτης της Ένωσης προέβλεψε τη δυνατότητα των κρατών μελών να ανακαλούν ή να αναστέλλουν την απαγόρευση αυτή, σε ειδικές περιπτώσεις, για λόγους άλλους από εκείνον που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο της διατάξεως αυτής, χωρίς στα ως άνω εδάφια να διευκρινίζεται ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας σε βάρος του οποίου έχει εκδοθεί απόφαση απαγορεύσεως εισόδου πρέπει να έχει εγκαταλείψει το έδαφος του οικείου κράτους μέλους.
- 61 Επομένως, το άρθρο 3, σημείο 6, και το άρθρο 11, παράγραφος 3, της οδηγίας 2008/115 δεν απαγορεύουν στα κράτη μέλη, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει η Βελγική Κυβέρνηση, να ανακαλούν ή να αναστέλλουν απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια οσάκις η απόφαση επιστροφής δεν έχει εκτελεστεί και ο υπήκοος τρίτης χώρας βρίσκεται στο έδαφός τους.

62 Κατά συνέπεια, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε πρακτική κράτους μέλους κατά την οποία αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, υποβληθείσα στο έδαφος του από υπήκοο τρίτης χώρας, μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης ο οποίος έχει την ιθαγένεια αυτού του κράτους μέλους και ο οποίος ουδέποτε άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας, δεν εξετάζεται για τον λόγο και μόνον ότι στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας έχει επιβληθεί απαγόρευση εισόδου στο έδαφος αυτό, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη αν μεταξύ του πολίτη αυτού της Ένωσης και του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας υφίσταται σχέση εξαρτήσεως τέτοιας φύσεως ώστε, σε περίπτωση αρνήσεως χορηγήσεως δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής στον τελευταίο, ο εν λόγω πολίτης της Ένωσης να είναι υποχρεωμένος, στην πράξη, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης στο σύνολό του και θα στερηθεί με τον τρόπο αυτό τη δυνατότητα να ασκεί αποτελεσματικά, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που του παρέχει η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης.

Επί της υπάρξεως σχέσεως εξαρτήσεως δυνάμενης να θεμελιώσει δευτερογενές δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ στις υποθέσεις της κύριας δίκης

63 Κατά δεύτερο λόγο, πρέπει να εξεταστούν οι περιστάσεις υπό τις οποίες σχέση εξαρτήσεως, δυνάμενη να θεμελιώσει δευτερογενές δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, μπορεί να υφίσταται στις υποθέσεις της κύριας δίκης.

64 Συναφώς, επισημαίνεται ότι οι προσφυγές στις υποθέσεις της κύριας δίκης, τις οποίες άσκησαν αντιστοίχως οι Κ.Α. Μ.Ζ. και Β.Α., αφορούν αιτήσεις χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης υποβληθείσες από υπηκόους τρίτων χωρών, ενήλικες, των οποίων ο πατέρας ή ο σύντροφος, ομοίως ενήλικας, είναι Βέλγος υπήκοος. Αντιθέτως, οι προσφυγές στις υποθέσεις της κύριας δίκης που ασκήθηκαν από τους Μ.Ι., Ν.Ν.Ν. Ο.Ι.Ο., και Ρ.Ι. αφορούν αιτήσεις χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης υποβληθείσες από υπηκόους τρίτων χωρών, ενήλικες, των οποίων το ανήλικο τέκνο είναι Βέλγος υπήκοος.

65 Όσον αφορά, αφενός, τις υποθέσεις της κύριας δίκης στις οποίες προσφεύγοντες είναι οι Κ.Α. Μ.Ζ. και Β.Α., πρέπει, καταρχάς, να υπογραμμισθεί ότι, σε αντίθεση με τους ανηλικούς και, κατά μείζονα λόγο, οσάκις πρόκειται για μικρής ηλικίας παιδιά, όπως οι πολίτες της Ένωσης περί των οποίων επρόκειτο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), ένας ενήλικας είναι, καταρχήν, σε θέση να ζει ανεξάρτητα από τα μέλη της οικογένειάς του. Επομένως, η αναγνώριση της υπάρξεως, μεταξύ δύο ενηλίκων, μελών της ίδιας οικογένειας, σχέσεως εξαρτήσεως δυνάμενης να θεμελιώσει δευτερογενές δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ είναι δυνατή μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των σχετικών περιστάσεων, ο ενδιαφερόμενος δεν θα μπορούσε επ' ουδενί να απομακρυνθεί από το μέλος της οικογένειάς του από το οποίο εξαρτάται.

66 Εν προκειμένω, σε καμία από τις τρεις υποθέσεις της κύριας δίκης στις οποίες υφίσταται οικογενειακή σχέση μεταξύ ενηλίκων δεν φαίνεται να προκύπτει από την υποβληθείσα στο Δικαστήριο δικογραφία σχέση εξαρτήσεως που να δικαιολογεί την αναγνώριση στον υπήκοο τρίτης χώρας δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ.

67 Συγκεκριμένα, πρώτον, όσον αφορά την Κ.Α., το αιτούν δικαστήριο περιορίζεται στη διαπίστωση ότι αυτή εξαρτάται από τον πατέρα της, Βέλγο υπήκοο, χωρίς ωστόσο από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου ή από τις παρατηρήσεις που υπέβαλε η Κ.Α. να προκύπτει ότι αυτή η σχέση εξαρτήσεως μπορεί να υποχρεώσει τον πατέρα της να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης σε περίπτωση αρνήσεως αναγνώρισεως στην Κ.Α. δικαιώματος διαμονής στο Βέλγιο.

- 68 Δεύτερον, όσον αφορά τον Μ.Ζ., αυτός εξαρτάται από τον Βέλγο πατέρα του μόνον από οικονομικής απόψεως. Όπως, όμως, τόνισε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 79 των προτάσεών της, μια τέτοια σχέση εξαρτήσεως καθαρά οικονομικού χαρακτήρα δεν είναι προφανώς ικανή να υποχρεώσει τον πατέρα του Μ.Ζ., Βέλγο υπήκοο, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης, θεωρούμενο ως όλον, σε περίπτωση που δεν θα αναγνωριζόταν στον Μ.Ζ. δικαίωμα διαμονής στο Βέλγιο.
- 69 Τρίτον, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου δεν προκύπτει ότι μεταξύ του Β.Α. και του νομίμου συνοικούντως συντρόφου του υφίσταται οποιαδήποτε σχέση εξαρτήσεως.
- 70 Όσον αφορά, αφετέρου, τις προσφυγές της κύριας δίκης που άσκησαν οι Μ.Ζ., Ν.Ν.Ν., Ο.Ι.Ο. και Ρ.Ι., πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι κρίσιμα στοιχεία, προκειμένου να εκτιμηθεί αν η άρνηση αναγνωρίσεως δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας, γονέα τέκνου το οποίο είναι πολίτης της Ένωσης, συνεπάγεται για το τέκνο τη στέρηση της δυνατότητας πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, υποχρεώνοντας, στην πράξη, το τέκνο αυτό να συνοδεύσει τον γονέα του και, επομένως, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης θεωρούμενο ως όλον, είναι το ζήτημα της επιμέλειας του τέκνου καθώς και το κατά πόσον ο γονέας υπήκοος τρίτης χώρας φέρει το νομικό, οικονομικό ή συναισθηματικό βάρος για το τέκνο αυτό (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 68 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 71 Ειδικότερα, προκειμένου να εκτιμηθεί ο κίνδυνος που διατρέχει το τέκνο, που είναι πολίτης της Ένωσης, να αναγκαστεί να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης στην περίπτωση που δεν αναγνωρισθεί στον γονέα του, υπήκοο τρίτης χώρας, άδεια διαμονής στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, είναι σημαντικό να εξακριβωθεί, σε κάθε μία από τις υποθέσεις της κύριας δίκης, ποιος είναι ο γονέας που έχει αναλάβει την πραγματική επιμέλεια του τέκνου και αν υφίσταται πραγματική σχέση εξαρτήσεως μεταξύ του τέκνου και του γονέα που είναι υπήκοος τρίτης χώρας. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως αυτής, οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να λάβουν υπόψη το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, το οποίο άρθρο πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με την υποχρέωση λήψεως υπόψη του υπέρτατου συμφέροντος του τέκνου, το οποίο αναγνωρίζεται στο άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη (απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 70).
- 72 Το γεγονός ότι ο έτερος γονέας, οσάκις αυτός είναι πολίτης της Ένωσης, είναι πράγματι ικανός και διατεθειμένος να αναλάβει κατ' αποκλειστικότητα την καθημερινή πραγματική φροντίδα του τέκνου είναι μεν κρίσιμο στοιχείο, πλην όμως το στοιχείο αυτό δεν επαρκεί αφεαυτού για να κριθεί ότι δεν υφίσταται, μεταξύ του γονέα που είναι υπήκοος τρίτης χώρας και του τέκνου, σχέση εξαρτήσεως τέτοιου είδους ώστε το τέκνο να είναι αναγκασμένο να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης αν δεν αναγνωρισθεί δικαίωμα διαμονής στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας. Πράγματι, ένα τέτοιο συμπέρασμα πρέπει να στηρίζεται στη συνεκτίμηση, προς το υπέρτατο συμφέρον του τέκνου, του συνόλου των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως, ιδίως δε της ηλικίας του τέκνου, της σωματικής και συναισθηματικής του αναπτύξεως, της εντάσεως του συναισθηματικού του δεσμού με τον γονέα που είναι πολίτης της Ένωσης και με τον γονέα υπήκοο τρίτης χώρας, καθώς και του κινδύνου που θα συνεπαγόταν για την ισορροπία του τέκνου ο αποχωρισμός του από τον γονέα υπήκοο τρίτης χώρας (απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 71).
- 73 Επομένως, το γεγονός ότι ο γονέας, υπήκοος τρίτης χώρας, ζει υπό την ίδια στέγη με το ανήλικο τέκνο, που είναι πολίτης της Ένωσης, είναι ένα από τα κρίσιμα στοιχεία για την εκτίμηση της υπάρξεως μεταξύ τους σχέσεως εξαρτήσεως, χωρίς ωστόσο να συνιστά καθοριστική προϋπόθεση για την εκτίμηση αυτή (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο. κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 54).

- 74 Αντιθέτως, το γεγονός και μόνον ότι θα ήταν ευκαταίε για έναν υπήκοο κράτους μέλους, για οικονομικούς λόγους ή προς τον σκοπό διατηρήσεως της συνοχής της οικογένειας εντός του εδάφους της Ένωσης, να μπορούν τα μέλη της οικογένειάς του που δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους της Ένωσης να διαμείνουν μαζί του στην επικράτεια της Ένωσης δεν αρκεί, αφεαυτού, για να γίνει δεκτό ότι ο πολίτης της Ένωσης θα αναγκαστεί, σε περίπτωση μη αναγνωρίσεως σε αυτόν δικαιώματος διαμονής, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 15ης Νοεμβρίου 2011, Dereci κ.λπ., C-256/11, EU:C:2011:734, σκέψη 68, και της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο. κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 52).
- 75 Επομένως, η ύπαρξη οικογενειακού δεσμού, είτε βιολογικής είτε νομικής φύσεως, μεταξύ του ανήλικου πολίτη της Ένωσης και του γονέα του, υπηκόου τρίτης χώρας, δεν αρκεί για να δικαιολογήσει την αναγνώριση, δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής του εν λόγω γονέα στο έδαφος του κράτους μέλους του οποίου υπήκοος είναι το ανήλικο τέκνο.
- 76 Από τις σκέψεις 64 έως 75 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι:
- όταν ο πολίτης της Ένωσης είναι ενήλικος, σχέση εξαρτήσεως δυνάμενη να δικαιολογήσει την αναγνώριση στον υπήκοο τρίτης χώρας δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής δυνάμει του εν λόγω άρθρου είναι δυνατό να υφίσταται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των σχετικών περιστάσεων, ο ενδιαφερόμενος δεν μπορεί επ' ουδενί να απομακρυνθεί από το μέλος της οικογένειάς του από το οποίο εξαρτάται·
  - όταν ο πολίτης της Ένωσης είναι ανήλικος, η εκτίμηση περί της υπάρξεως μιας τέτοιας σχέσεως εξαρτήσεως πρέπει να στηρίζεται στη συνεκτίμηση, προς το υπέρτατο συμφέρον του τέκνου, του συνόλου των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως δε της ηλικίας του τέκνου, της σωματικής και συναισθηματικής του αναπτύξεως, της εντάσεως του συναισθηματικού του δεσμού με έκαστο των γονέων του, καθώς και του κινδύνου που θα συνεπαγόταν για την ισορροπία του τέκνου ο αποχωρισμός του από τον γονέα υπήκοο τρίτης χώρας. Η ύπαρξη οικογενειακού δεσμού, είτε βιολογικής είτε νομικής φύσεως, με τον εν λόγω υπήκοο δεν αρκεί, η δε συνοίκηση με αυτόν δεν είναι απαραίτητη προκειμένου να αποδειχθεί τέτοια σχέση εξαρτήσεως.

Επί της σημασίας του χρονικού σημείου κατά το οποίο γεννήθηκε η σχέση εξαρτήσεως

- 77 Κατά τρίτο λόγο, πρέπει να καθορισθεί εάν το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι η σχέση εξαρτήσεως που επικαλείται ο υπήκοος τρίτης χώρας, προς στήριξη της αιτήσεώς του για χορήγηση άδειας διαμονής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση, γεννήθηκε μετά την έκδοσή, εις βάρος του, αποφάσεως απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια.
- 78 Συναφώς πρέπει να υπομνησθεί, αφενός, ότι το δικαίωμα διαμονής που αναγνωρίζεται στους υπηκόους τρίτων χωρών μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, είναι δευτερογενές δικαίωμα διαμονής που αποσκοπεί στην προστασία των δικαιωμάτων ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής του πολίτη της Ένωσης, και, αφετέρου, ότι, ακριβώς λόγω της σχέσεως εξαρτήσεως μεταξύ του εν λόγω πολίτη της Ένωσης και του μέλους της οικογένειάς του υπηκόου τρίτης χώρας, υπό την έννοια που προσδιορίστηκε στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να αναγνωρισθεί στον τελευταίο δικαίωμα διαμονής στο έδαφος του κράτους μέλους του οποίου ο εν λόγω πολίτης της Ένωσης είναι υπήκοος.
- 79 Υπό τις συνθήκες αυτές, η πρακτική αποτελεσματικότητα της ιθαγένειας της Ένωσης θα θιγόταν εάν η αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση απορριπτόταν αυτομάτως σε περίπτωση που μια τέτοια σχέση εξαρτήσεως μεταξύ του πολίτη της Ένωσης και του μέλους της οικογένειάς του, υπηκόου τρίτης χώρας, είχε γεννηθεί σε χρονικό σημείο κατά το οποίο, εις βάρος του τελευταίου, είχε ήδη εκδοθεί απόφαση επιστροφής συνοδευόμενη από απαγόρευση

εισόδου στην επικράτεια και, ως εκ τούτου, αυτός γνώριζε ότι διέμενε παράνομα. Πράγματι, σε μια τέτοια περίπτωση, η ύπαρξη τέτοιας σχέσεως εξαρτήσεως μεταξύ του πολίτη της Ένωσης και του υπηκόου τρίτης χώρας, δεν ήταν, εξ ορισμού, δυνατό να ληφθεί υπόψη κατά το χρονικό σημείο εκδόσεως της αποφάσεως περί επιστροφής η οποία συνοδευόταν από απαγόρευση εισόδου που επιβλήθηκε στον τελευταίο.

- 80 Κατά τα λοιπά, το Δικαστήριο, με τις αποφάσεις της 8ης Μαρτίου 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), και της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ. (C-133/15, EU:C:2017:354), έχει κρίνει ότι δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ αναγνωρίζεται σε υπηκόους τρίτων χωρών, γονείς πολιτών της Ένωσης που είναι ανήλικοι και ουδέποτε άσκησαν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας, έστω και αν κατά το χρονικό σημείο γέννησης αυτών των τελευταίων οι γονείς τους διέμεναν παράνομα στην επικράτεια του οικείου κράτους μέλους.
- 81 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι η σχέση εξαρτήσεως που επικαλείται ο υπήκοος τρίτης χώρας προς στήριξη της αιτήσεώς του για χορήγηση άδειας διαμονής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση γεννήθηκε μετά την έκδοση, εις βάρος του, αποφάσεως απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια.

Επί του απρόσβλητου χαρακτήρα της απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια

- 82 Κατά τέταρτο λόγο, πρέπει να καθοριστεί αν το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι είναι άνευ σημασίας το αν η εκδοθείσα εις βάρος του υπηκόου τρίτης χώρας απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια έχει καταστεί απρόσβλητη κατά το χρονικό σημείο που αυτός υποβάλλει την αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης.
- 83 Συναφώς, όπως συνάγεται από τις σκέψεις 57 έως 61 της παρούσας αποφάσεως, η πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 20 ΣΛΕΕ επιβάλλει την ανάκληση ή την αναστολή μιας τέτοιας απαγορεύσεως εισόδου, έστω και αν έχει καταστεί απρόσβλητη, σε περίπτωση που μεταξύ του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας και του πολίτη της Ένωσης που είναι μέλος της οικογένειάς του υφίσταται σχέση εξαρτήσεως η οποία δικαιολογεί την αναγνώριση στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής, βάσει του άρθρου 20, στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους.
- 84 Επομένως, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι είναι άνευ σημασίας το αν η εκδοθείσα εις βάρος του υπηκόου τρίτης χώρας απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια έχει καταστεί απρόσβλητη κατά το χρονικό σημείο στο οποίο αυτός υποβάλλει την αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης.

Επί των λόγων της απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια

- 85 Κατά πέμπτο λόγο, πρέπει να καθορισθεί αν το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι η απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στο έδαφος κράτους μέλους που έχει εκδοθεί εις βάρος του υπηκόου τρίτης χώρας, ο οποίος υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, δικαιολογείται από τη μη συμμόρφωσή του με υποχρέωση επιστροφής ή από λόγους δημοσίας τάξεως.
- 86 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εκδώσουν απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια σε περίπτωση που ο υπήκοος τρίτης χώρας, εις βάρος του οποίου εκδόθηκε απόφαση επιστροφής, δεν συμμορφώθηκε προς την υποχρέωσή του επιστροφής ή σε περίπτωση που δεν του χορηγήθηκε προθεσμία για οικειοθελή επιστροφή, πράγμα το οποίο μπορεί αν συμβεί, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας, όταν ο ενδιαφερόμενος αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη, τη δημόσια ασφάλεια ή την εθνική ασφάλεια.

- 87 Όσον αφορά, πρώτον, τη μη συμμόρφωση προς την υποχρέωση επιστροφής, επισημαίνεται ότι είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι η απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια εκδόθηκε για έναν τέτοιο λόγο.
- 88 Πράγματι, για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 53 έως 62, καθώς και στις σκέψεις 79 και 80 της παρούσας απόφασης, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να αρνηθεί την εξέταση αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας για μόνο τον λόγο ότι, στο μέτρο ο υπήκοος αυτός τρίτης χώρας δεν συμμορφώθηκε προς την υποχρέωση επιστροφής, διαμένει παρανόμως στο εν λόγω έδαφος, χωρίς να έχει προηγουμένως εξετάσει εάν τυχόν μεταξύ του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας και του πολίτη της Ένωσης, μέλους της οικογένειάς του, υφίσταται σχέση εξαρτήσεως τέτοιας φύσεως η οποία επιβάλλει να αναγνωρισθεί στον εν λόγω υπήκοο δευτερογενές δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ.
- 89 Επιπλέον, πρέπει να υπομνησθεί, αφενός, ότι το δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής που αναγνωρίζεται από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ στον υπήκοο τρίτης χώρας, μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, απορρέει άμεσα από το εν λόγω άρθρο και δεν προϋποθέτει ότι στον υπήκοο τρίτης χώρας έχει ήδη χορηγηθεί άλλη άδεια διαμονής στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους και, αφετέρου, ότι, καθόσον το δικαίωμα αυτό διαμονής πρέπει να αναγνωρίζεται στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας κατά το χρονικό σημείο στο οποίο γεννάται η σχέση εξαρτήσεως μεταξύ αυτού και του πολίτη της Ένωσης, από το χρονικό αυτό σημείο και για όσο διάστημα διαρκεί η εν λόγω σχέση εξαρτήσεως δεν μπορεί αυτός να θεωρηθεί ως παρανόμως διαμένων στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους, κατά την έννοια του άρθρου 3, σημείο 2, της οδηγίας 2008/115.
- 90 Όσον αφορά, δεύτερον, την περίπτωση κατά την οποία η απαγόρευση εισόδου στο έδαφος κράτους μέλους οφείλεται σε λόγους δημοσίας τάξεως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 20 ΣΛΕΕ δεν θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών να επικαλούνται εξαίρεση αναγόμενη, μεταξύ άλλων, σε λόγους τηρήσεως της δημοσίας τάξεως και διαφυλάξεως της δημόσιας ασφάλειας. Τούτου λεχθέντος, στο μέτρο που η κατάσταση των προσφευγόντων της κύριας δίκης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, κατά την εκτίμηση της καταστάσεως αυτής πρέπει να ληφθεί υπόψη το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται, ενδεχομένως, σε συνδυασμό με την υποχρέωση λήψεως υπόψη του υπέρτατου συμφέροντος του τέκνου, το οποίο αναγνωρίζεται στο άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 81, και της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, CS, C-304/14, EU:C:2016:674, σκέψη 36).
- 91 Επιπλέον, ως λόγοι που δικαιολογούν παρέκκλιση από το δικαίωμα διαμονής των πολιτών της Ένωσης ή των μελών της οικογένειάς τους, οι έννοιες της δημοσίας τάξεως και της δημόσιας ασφάλειας πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της «δημοσίας τάξεως» προϋποθέτει, εν πάση περιπτώσει, εκτός της κοινωνικής διαταραχής που συνιστά κάθε παράβαση του νόμου, την ύπαρξη πραγματικής, ενεστώσας και αρκούντως σοβαρής απειλής για θεμελιώδες συμφέρον της κοινωνίας. Όσον αφορά την έννοια της «δημόσιας ασφάλειας», από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι αυτή καλύπτει τόσο την εσωτερική ασφάλεια του κράτους μέλους όσο και την εξωτερική του ασφάλεια και ότι, κατά συνέπεια, μπορεί να επηρεάζεται από την παρακώλυση της λειτουργίας των κρατικών θεσμών και των βασικών δημόσιων υπηρεσιών, καθώς και από τον κίνδυνο για την επιβίωση του πληθυσμού ή σοβαρής διαταραχής των εξωτερικών σχέσεων ή της ειρηνικής συνυπάρξεως των λαών ή από την προσβολή των στρατιωτικών συμφερόντων. Το Δικαστήριο έχει, επίσης, κρίνει ότι η καταπολέμηση της εγκληματικότητας που συνδέεται με την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών από συμμορίες ή της τρομοκρατίας εμπίπτει στην έννοια της «δημόσιας ασφάλειας» (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψεις 82 και 83, καθώς και της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, CS, C-304/14, EU:C:2016:674, σκέψεις 37 έως 39).
- 92 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να θεωρηθεί ότι, οσάκις η μη αναγνώριση δικαιώματος διαμονής θεμελιώνεται στην ύπαρξη πραγματικής, ενεστώσας και αρκούντως σοβαρής απειλής για τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια, βάσει των ποινικών αδικημάτων που έχει διαπράξει υπήκοος τρίτου

κράτους, η εν λόγω μη αναγνώριση θα ήταν σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης ακόμη και αν συνεπαγόταν την υποχρέωση του πολίτη της Ένωσης, μέλους της οικογένειάς του, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 84, και της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *CS*, C-304/14, EU:C:2016:674, σκέψη 40).

- 93 Αντιθέτως, το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να συνάγεται αυτομάτως βάσει και μόνον του ποινικού ιστορικού του ενδιαφερομένου. Εφόσον συντρέχει τέτοια περίπτωση, μπορεί να συναχθεί μόνο κατόπιν συγκεκριμένης εκτιμήσεως, από το εθνικό δικαστήριο, του συνόλου των πραγματικών και κρίσιμων περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως, υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας, του υπέρτερου συμφέροντος του τέκνου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων η τήρηση των οποίων διασφαλίζεται από το Δικαστήριο (αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 85, και της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *CS*, C-304/14, EU:C:2016:674, σκέψη 41).
- 94 Κατά την εκτίμηση αυτή πρέπει να λαμβάνονται, ιδίως, υπόψη η ατομική συμπεριφορά του ενδιαφερομένου ατόμου, η διάρκεια και η νομιμότητα της διαμονής του στην επικράτεια του οικείου κράτους μέλους, η φύση και η βαρύτητα του διαπραχθέντος αδικήματος, ο βαθμός πραγματικής επικινδυνότητας του προσώπου αυτού για την κοινωνία, η ηλικία του τέκνου και η κατάσταση της υγείας του καθώς και η οικογενειακή και οικονομική του κατάσταση (αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 86, και της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, *CS*, C-304/14, EU:C:2016:674, σκέψη 42).
- 95 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει, πάντως, ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική πρακτική δεν επιβάλλει στην αρμόδια εθνική αρχή να προβεί σε μια τέτοια συγκεκριμένη εκτίμηση όλων των κρίσιμων περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως πριν απορρίψει αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης που υποβάλλεται υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης.
- 96 Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι από τις προσβαλλόμενες ενώπιόν του αποφάσεις δεν προκύπτει ότι μια τέτοια συγκεκριμένη εκτίμηση πραγματοποιήθηκε κατά την έκδοση της αποφάσεως περί επιστροφής η οποία συνοδευόταν από απαγόρευση εισόδου επιβληθείσα εις βάρος εκάστου των προσφευγόντων της κύριας δίκης. Εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι συντρέχει τέτοια περίπτωση, η αρμόδια εθνική αρχή οφείλει, πάντως, να εξετάσει κατά τη στιγμή που προτίθεται να απορρίψει την αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας, εάν από τον χρόνο της εκδόσεως της αποφάσεως επιστροφής οι πραγματικές περιστάσεις μεταβλήθηκαν κατά τέτοιον τρόπο ώστε να μην είναι πλέον δυνατή η μη αναγνώριση σε αυτόν δικαιώματος διαμονής (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 29ης Απριλίου 2004, *Ορφανόπουλος και Oliveri*, C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262, σκέψεις 79 και 82, καθώς και της 11ης Νοεμβρίου 2004, *Cetinkaya*, C-467/02, EU:C:2004:708, σκέψεις 45 και 47).
- 97 Επομένως, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι η απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στο έδαφος κράτους μέλους που έχει εκδοθεί εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας, ο οποίος υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, δικαιολογείται από τη μη συμμόρφωσή του με υποχρέωση επιστροφής. Οσάκις λόγοι δημοσίας τάξεως δικαιολογούν μια τέτοια απόφαση, οι λόγοι αυτοί μπορούν να οδηγήσουν σε άρνηση αναγνώρισεως στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής δυνάμει του εν λόγω άρθρου μόνον εφόσον, κατόπιν συγκεκριμένης εκτιμήσεως του συνόλου των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας, του υπέρτερου συμφέροντος του τέκνου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 98 Με το τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115, καθώς και τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική πρακτική κατά την οποία απόφαση επιστροφής εκδίδεται εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας, κατά του οποίου έχει ήδη εκδοθεί απόφαση περί επιστροφής συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια που εξακολουθεί να ισχύει, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι περιστάσεις της οικογενειακής ζωής του και, ιδίως, το συμφέρον του ανηλίκου τέκνου του, των οποίων έγινε μνεία σε αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης υποβληθείσα μετά την επιβολή της εν λόγω απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια.
- 99 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα, το τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να γίνει αντιληπτό υπό την έννοια ότι αφορά αποκλειστικώς τις περιπτώσεις στις οποίες δεν είναι δυνατό να αναγνωρισθεί στον υπήκοο τρίτης χώρας δευτερογενές δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ.
- 100 Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει, καταρχάς, να υπομνησθεί ότι η οδηγία 2008/115, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 2, επιδιώκει την καθιέρωση μιας αποτελεσματικής πολιτικής απομάκρυνσης και επαναπατρισμού, με βάση κοινούς κανόνες, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να επιστρέφουν με ανθρώπινους όρους και με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους. Όπως προκύπτει τόσο από τον τίτλο της όσο και από το άρθρο 1, η οδηγία 2008/115 προβλέπει προς τούτο «κοινούς κανόνες και διαδικασίες» που πρέπει να εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2014, Mukarubega, C-166/13, EU:C:2014:2336, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 101 Επιπλέον, από την αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας αυτής προκύπτει ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν, όσον αφορά τους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν παράνομα στην επικράτεια τους, απόφαση επιστροφής, που προβλέπεται από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, κατόπιν δίκαιης και διαφανούς διαδικασίας.
- 102 Ειδικότερα, κατ' εφαρμογή του άρθρου 5 της οδηγίας 2008/115, το οποίο τιτλοφορείται «Μη επαναπροώθηση, βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού, οικογενειακή ζωή και κατάσταση της υγείας», όταν τα κράτη μέλη εφαρμόζουν την εν λόγω οδηγία, οφείλουν, αφενός, να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού, την οικογενειακή ζωή, την κατάσταση της υγείας του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας και, αφετέρου, να τηρούν την αρχή της μη επαναπροωθήσεως (απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Boudjlida, C-249/13, EU:C:2014:2431, σκέψη 48).
- 103 Επομένως, όταν η αρμόδια εθνική αρχή προτίθεται να εκδώσει απόφαση επιστροφής, οφείλει υποχρεωτικά να τηρεί τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται από το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 και να ακούει ως προς το ζήτημα αυτό την άποψη του ενδιαφερομένου. Συναφώς, στον ενδιαφερόμενο εναπόκειται να συνεργασθεί με την αρμόδια εθνική αρχή κατά τη διάρκεια της ακροάσεώς του, προκειμένου να της παράσχει όλες τις κρίσιμες πληροφορίες σχετικά με την προσωπική και οικογενειακή του κατάσταση και, ιδιαιτέρως, εκείνες που είναι δυνατό να δικαιολογήσουν τη μη έκδοση αποφάσεως επιστροφής (απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Boudjlida, C-249/13, EU:C:2014:2431, σκέψεις 49 και 50).
- 104 Κατά συνέπεια, το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 αντιτίθεται στην έκδοση από κράτος μέλος αποφάσεως επιστροφής χωρίς να ληφθούν υπόψη τα κρίσιμα στοιχεία της οικογενειακής ζωής του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας τα οποία ο υπήκοος αυτός επικαλέστηκε, έστω προς στήριξη αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, προκειμένου να αντιταχθεί στην έκδοση της ως άνω αποφάσεως, ακόμη και όταν εις βάρος του εν λόγω υπηκόου έχει ήδη εκδοθεί απόφαση επιστροφής, συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια.

- 105 Εντούτοις, όπως τονίστηκε στη σκέψη 103 της παρούσας αποφάσεως, ο ενδιαφερόμενος υπέχει υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας με την αρμόδια εθνική αρχή. Αυτή η υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας τού επιβάλλει να ενημερώνει, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, την εν λόγω αρχή σχετικά με οποιοσδήποτε εξελίξεις της οικογενειακής του ζωής. Συγκεκριμένα, το δικαίωμα του υπηκόου τρίτης χώρας να ληφθούν υπόψη οι εξελίξεις που αφορούν την οικογενειακή ζωή του πριν από την έκδοση αποφάσεως επιστροφής δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιείται ως μέσο προς επανεκκίνηση ή παράταση της διοικητικής διαδικασίας στο διηνεκές (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2014, Mukarubega, C-166/13, EU:C:2014:2336, σκέψη 71).
- 106 Επομένως, οσάκις, όπως στις υποθέσεις της κύριας δίκης, εις βάρος του υπηκόου τρίτης χώρας έχει ήδη εκδοθεί απόφαση επιστροφής και υπό την προϋπόθεση ότι, κατά τη διάρκεια της πρώτης αυτής διαδικασίας, του παρασχέθηκε η δυνατότητα να επικαλεσθεί στοιχεία της οικογενειακής του ζωής τα οποία υφίσταντο ήδη κατά το χρονικό εκείνο σημείο και τα οποία στηρίζουν την αίτησή του για χορήγηση άδεια διαμονής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση, δεν μπορεί να προσαφθεί στην αρμόδια εθνική αρχή ότι, κατά τη διαδικασία επιστροφής που κινήθηκε μεταγενέστερα, δεν έλαβε υπόψη τα εν λόγω στοιχεία τα οποία ο ενδιαφερόμενος όφειλε να είχε επικαλεστεί σε προγενέστερο στάδιο της διαδικασίας.
- 107 Ως εκ τούτου, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική πρακτική κατά την οποία απόφαση επιστροφής εκδίδεται εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας, κατά του οποίου έχει ήδη εκδοθεί απόφαση περί επιστροφής συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια που εξακολουθεί να ισχύει, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι περιστάσεις της οικογενειακής του ζωής και, ιδίως, το συμφέρον του ανηλίκου τέκνου του, των οποίων έγινε μνεία σε αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης υποβληθείσα μετά την επιβολή της εν λόγω απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια, εκτός αν ο ενδιαφερόμενος είχε τη δυνατότητα να επικαλεσθεί τα στοιχεία αυτά σε προγενέστερο χρονικό σημείο.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

- 108 Λαμβανομένων υπόψη των απαντήσεων που δόθηκαν στο πρώτο, το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τέταρτο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 109 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

- 1) Η οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, και, ειδικότερα, τα άρθρα 5 και 11 της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε πρακτική κράτους μέλους κατά την οποία αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, υποβληθείσα στο έδαφος του από υπήκοο τρίτης χώρας, μέλος της οικογένειας πολίτη της Ένωσης ο οποίος έχει την ιθαγένεια αυτού του κράτους μέλους και ο οποίος ουδέποτε άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας, δεν εξετάζεται για τον λόγο και μόνον ότι στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας έχει επιβληθεί απαγόρευση εισόδου στο έδαφος αυτό.

2) Το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι:

- αντιτίθεται σε πρακτική κράτους μέλους κατά την οποία η εν λόγω αίτηση δεν εξετάζεται για τον λόγο και μόνον αυτό, χωρίς να έχει ληφθεί υπόψη αν μεταξύ του πολίτη αυτού της Ένωσης και του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας υφίσταται σχέση εξαρτήσεως τέτοιας φύσεως ώστε, σε περίπτωση αρνήσεως χορηγήσεως δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής στον τελευταίο, ο εν λόγω πολίτης της Ένωσης να είναι υποχρεωμένος, στην πράξη, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης στο σύνολό του και θα στερηθεί με τον τρόπο αυτό τη δυνατότητα να ασκεί αποτελεσματικά, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που του παρέχει η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης·
- όταν ο πολίτης της Ένωσης είναι ενήλικος, σχέση εξαρτήσεως δυνάμενη να δικαιολογήσει την αναγνώριση στον υπήκοο τρίτης χώρας δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής δυνάμει του εν λόγω άρθρου είναι δυνατό να υφίσταται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των σχετικών περιστάσεων, ο ενδιαφερόμενος δεν μπορεί επ' ουδενί να απομακρυνθεί από το μέλος της οικογένειάς του από το οποίο εξαρτάται·
- όταν ο πολίτης της Ένωσης είναι ανήλικος, η εκτίμηση περί της υπάρξεως μιας τέτοιας σχέσεως εξαρτήσεως πρέπει να στηρίζεται στη συνεκτίμηση, προς το υπέρτατο συμφέρον του τέκνου, του συνόλου των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως δε της ηλικίας του τέκνου, της σωματικής και συναισθηματικής του αναπτύξεως, της εντάσεως του συναισθηματικού του δεσμού με έκαστο των γονέων του, καθώς και του κινδύνου που θα συνεπαγόταν για την ισορροπία του τέκνου ο αποχωρισμός του από τον γονέα υπήκοο τρίτης χώρας· η ύπαρξη οικογενειακού δεσμού, είτε βιολογικής είτε νομικής φύσεως, με τον εν λόγω υπήκοο δεν αρκεί, η δε συνοίκηση με αυτόν δεν είναι απαραίτητη προκειμένου να αποδειχθεί τέτοια σχέση εξαρτήσεως·
- είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι η σχέση εξαρτήσεως που επικαλείται ο υπήκοος τρίτης χώρας προς στήριξη της αιτήσεώς του για χορήγηση άδειας διαμονής με σκοπό την οικογενειακή επανένωση γεννήθηκε μετά την έκδοση, εις βάρος του, αποφάσεως απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια·
- είναι άνευ σημασίας το αν η εκδοθείσα σε βάρος του υπηκόου τρίτης χώρας απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια έχει καταστεί απρόσβλητη κατά το χρονικό σημείο που αυτός υποβάλλει την αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης·
- είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι η απόφαση απαγορεύσεως εισόδου στο έδαφος κράτους μέλους που έχει εκδοθεί εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας, ο οποίος υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, δικαιολογείται από τη μη συμμόρφωσή του με υποχρέωση επιστροφής· οσάκις λόγοι δημοσίας τάξεως δικαιολογούν μια τέτοια απόφαση, οι λόγοι αυτοί μπορούν να οδηγήσουν σε άρνηση αναγνώρισεως στον εν λόγω υπήκοο τρίτης χώρας δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής δυνάμει του εν λόγω άρθρου μόνον εφόσον, κατόπιν συγκεκριμένης εκτιμήσεως του συνόλου των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας, του υπέρτερου συμφέροντος του τέκνου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη.

3) Το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική πρακτική κατά την οποία απόφαση επιστροφής εκδίδεται εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας, κατά του οποίου έχει ήδη εκδοθεί απόφαση περί επιστροφής συνοδευόμενη από απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια που εξακολουθεί να ισχύει, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι περιστάσεις της

οικογενειακής του ζωής και, ιδίως, το συμφέρον του ανηλίκου τέκνου του, των οποίων έγινε μνεία σε αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης υποβληθείσα μετά την επιβολή της εν λόγω απαγορεύσεως εισόδου στην επικράτεια, εκτός αν ο ενδιαφερόμενος είχε τη δυνατότητα να επικαλεσθεί τα στοιχεία αυτά σε προγενέστερο χρονικό σημείο.

(υπογραφές)